

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA
Zdravotně sociální péče

Rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu

Bakalářská práce

Autor práce: Lucie Lhotská
Vedoucí práce: PhDr. Vlasta Řezníková, Ph.D.

Jihlava 2026

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 586 01 Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Lucie Lhotská
Studijní program:	Zdravotně sociální péče
Garant studijního programu:	Mgr. Jana Gabrielová, PhD.
Název práce:	Rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu
Vedoucí práce:	PhDr. Vlasta Řezníková, Ph.D.
Cíl práce:	Cílem bakalářské práce je popsat rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na nezletilé matky a jejich kompetence. Cílem bakalářské práce je tedy zjistit, jak si tyto matky vedou ve své roli rodičovství a zvládají své kompetence. Metody pro sběr dat bylo využito pomocí dokumentů z ústavu. Bakalářská práce je tedy rozdělená na teoretickou část, která se zabývá a popisuje ústavní výchovu a základní pojmy. Praktická část, která je tvořena z kvalitativního výzkumu neboli dat a informací z Evixu.

Klíčová slova

Ústavní péče, Nezletilé matky, kompetence, rodičovství,

Abstract

The bachelor's thesis focuses on underage mothers and their competencies. The aim of the bachelor's thesis is therefore to find out how these mothers perform in their role as parents and manage their competencies. The data collection method was used using documents from the institution. The bachelor's thesis is therefore divided into a theoretical part, which deals with and describes institutional education and basic concepts. The practical part, which is made up of qualitative research or data and information from Evix.

Keywords

Institutional care, underage mothers, competences, parenting,

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Podle § 47b zákona o vysokých školách souhlasím se zveřejněním své práce podle směrnice prorektora pro studium č. 2/2020, a to bez ohledu na výsledek obhajoby.

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 10. dubna 2026

.....

Podpis studenta/ky

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Vlastě Řezníkové, Ph. D za konzultace a vedení při psaní této práce na téma Rodičovské kompetence nezletilých matek. Rovněž chci poděkovat mé rodině a blízkým. Výchovnému ústavu a panu řediteli, za realizaci a poskytnutí informací pro tvorbu bakalářky.

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Úvod	9
1 Ústavní výchova.....	10
1.1 Základní pravidla nařízení ústavní výchovy	10
1.2 Zařízení pro výkon ústavní výchovy.....	11
2 Výchovný ústav.....	13
2.1 Výchovný ústav a jeho možný vliv na nezletilé těhotné matky.....	13
2.2 Příprava na odchod ze zařízení.....	14
2.3 Podpora při zajištění bydlení po opuštění výchovného ústavu.....	15
2.4 Finanční zabezpečení nezletilých matek	16
3 Nezletilá matka.....	17
3.1 Proces dospívání a adolescence	17
3.2 Naplňování potřeb	17
3.3 Prevence nezletilého těhotenství.....	18
3.4 Péče o nezletilé matky a příprava na mateřství	20
4 Rodičovské Kompetence	24
4.1 Emocionální kompetence.....	27
4.2 Pečovatelská kompetence	29
4.3 Výchovné kompetence.....	29
4.4 Sociální kompetence	29
4.5 Ekonomická kompetence	30
5 Praktická část výzkumu.....	31
5.1 Cíl výzkumu/projekt	31
5.2 Kvalitativní výzkum.....	32
5.3 Kritéria výběru.....	33
5.4 Analýza dokumentu	33
5.5 Metodika výzkumu.....	34
5.6 Etické aspekty.....	35
6 Charakteristika nezletilých matek	36
6.1 NM1	36
6.2 NM2	37
6.3 NM3	38
6.4 NM4	39

6.5	NM5	40
7	Výsledky výzkumu	41
7.1	Kódování	41
7.2	Interpretace kódování a rodičovských kompetencí	43
7.3	Emocionální kompetence.....	44
7.4	Pečovatelská kompetence	45
7.5	Výchovné kompetence.....	46
7.6	Sociální kompetence	47
7.7	Ekonomické kompetence	48
8	Diskuse	50
9	Návrhy a doporučení k závěru	53
9.1	Návrhy využití v bakalářské práci	54
	Závěr	55
	Seznam použitých zdrojů.....	57

Seznam zkratk

Seznam zkratk, které nejsou běžné, se zpravidla uvádí na samostatnou stránku.

- **CR** – citlivá reakce
- **OR** – opožděná reakce
- **NR** – nekonzistentní reakce
- **PK** – podpůrné konejšení
- **AP** – aktivní vyhledávání pomoci
- **OD** – odmítání doporučení
- **SR** – sebereflexe
- **EX** – externalizace odpovědnosti
- **VŠPJ** – Vysoká škola polytechnická Jihlava
- **DDŠ** – Dětský domov se školou
- **VÚ** – Výchovný ústav
- **OSPOD** – Sociálně-právní ochrana dětí

Úvod

Cílem bakalářské práce je zodpovědět otázku: Jaké jsou rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Bakalářská práce se zaměřuje na nezletilé dívky a jejich kvalitu kompetence poté, co se stanou matkami. Sleduje, jak zvládají mateřství, každodenní činnosti a péči o dítě, přičemž ony samy jsou ve své podstatě ještě dětmi. Zároveň se však stávají rodiči s řadou povinností spojených s mateřstvím a rodičovstvím. Tyto matky se v zařízení nacházejí na základě soudního nařízení, popřípadě byly přesunuty z jiného zařízení. Problematice nezletilých matek se věnuji i proto, že jsem měla možnost osobně navštívit zařízení, které se těmito dívkami zabývá, a blíže je poznat během své praxe.

Součástí teoretické části bude rovněž představení účelu a funkcí ústavních zařízení. Jedná se o zařízení, která poskytují podporu nezletilým matkám. Informace o fungování ústavu a o situaci jeho klientek jsem získala prostřednictvím komunikace se sociální pracovníci, pedagogickými pracovníky, etopedkou a psycholožkou. V teoretické části práce bude přiblížena problematika těhotenství a mateřství v nezletilém věku. Dále budou definovány faktory, které mohou vést k tomu, že se nezletilé dívky ocitnou v situaci raného mateřství. Pozornost bude věnována také možnostem podpory, prevence a pomoci, které jsou v současnosti nezletilým dívkám v období dospívání nabízeny.

Zaměřím se zejména na to, jak tato zařízení pomohlo k rozvoji rodičovských kompetencí, posilování mateřské role a přípravě dívek na samostatný život v budoucnosti. Použitou metodou bude tedy kódování. Použitou metodou výzkumu a hlavní část kvalitativního výzkumu, bude tedy tvořit analýza dat, která představuje praktickou část práce.

Cílem je porozumět tomu, jak matky obohatil pobyt v ústavním zařízení a jakým způsobem zde rozvíjejí své rodičovské kompetence. Zajímá mě, jak jim prostředí zařízení pomohlo v posilování jejich role matky.

1 Ústavní výchova

Ústavní výchova se řídí zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Je zakotvena v občanském zákoníku, přičemž s touto problematikou souvisí také zákon o sociálně-právní ochraně dětí, tedy zákon v platném znění, č. 359/1999 Sb.,

Ústavní výchova slouží především k preventivně-výchovným účelům a opatřením, která nařizuje soud. Soud ji nemůže nařídit bez návrhu, vždy je na základě soudu. Je považována za krajní řešení, pokud nelze situaci řešit jiným způsobem. Je určena pro děti s poruchami chování, je vždy pro ústavní výchovu podmíněna. Děti, které se nacházejí v nepříznivých či nežádoucích situacích, v nichž jsou ohrožena jejich základní práva, fyzický i psychický stav a jejich řádný vývoj. Zajišťuje každému dítěti právo na výchovu a vzdělání, podporuje jeho sebedůvěru, rozvoj osobnosti a umožňuje mu aktivní zapojení do společnosti.

Je vždy podmíněna a určena pro děti s poruchami chování, kterým rodiče nemohou zajistit výchovu, včetně dětí, které své rodiče ztratily. V takových případech ústavní výchovu soud nařídí jako nezbytné opatření anebo ukládá ochrannou výchovu. Toto rozhodnutí soud učiní pouze tehdy, pokud dříve zavedená opatření nebyla účinná a nevedla k nápravě. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda nelze situaci dítěte řešit prostřednictvím náhradní rodinné péče nebo péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, tedy zákon v platném znění, č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.,

Je také důležité nezaměňovat ústavní výchovu s ochrannou výchovou. Ochranná výchova je opatření ukládané soudem za protiprávní jednání mladistvého (tedy ve věku mezi 15. a 18. rokem). Soud toto opatření ukládá v rámci řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, na rozdíl od ústavní výchovy, která je ukládána v občanskoprávním řízení. Hlavním účelem ochranné výchovy je ochrana společnosti před dalším protiprávním jednáním, ale také ochrana duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého. Institut ochranné výchovy představuje mírnější formu sankce než trest odnětí svobody, tedy zákon v platném znění, č. 218/2003 Sb., dále č. 89/2012 Sb., (Hrušáková, 2017)

1.1 Základní pravidla nařízení ústavní výchovy

Na základě již zmíněných důvodů, kdy děti mají poruchy chování a rodiče vykazují určité nedostatky v naplňování rodičovských kompetencí, může být nařízení ústavní výchovy nevyhnutelné. V takovém případě je nutné přistoupit k jejímu zahájení. Při výběru zařízení, do kterého má být dítě umístěno, přihlíží soud především k jeho zájmům. Významnou roli hraje také vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který dbá na to, aby bylo dítě umístěno co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných blízkých osob. Současně soud stanovuje vyživovací povinnost rodičů, tedy zákon v platném znění, č. 89/2012 Sb., § 971–973.,

Trvání ústavní výchovy a její případné prodloužení je zákonem jasně vymezeno. Soud nemůže rozhodnout o jejím nařízení na dobu delší než tři roky. Tuto dobu je však možné opakovaně prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy nadále trvají. Bylo-li dítě svěřeno do ústavní výchovy, je soud povinen nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda důvody pro její trvání přetrvávají, případně zda není možné zajistit dítěti jinou formu náhradní rodinné péče, tedy zákon v platném znění č. 89/2012 Sb., (Matoušek,2015)

Skončení ústavní výchovy nastává v případě, kdy pominou důvody, pro které byla nařízena, nebo pokud je možné zajistit dítěti jinou formu péče. Soud v takovém případě ústavní výchovu neprodleně zruší a zároveň rozhodne o dalším uspořádání péče o dítě. Ústavní výchova může zaniknout také rozhodnutím soudu o osvojení dítěte.

V kontextu nezletilých matek je ideální situací, pokud může dívka s dítětem zůstat v rodinném prostředí, což je ve většině případů nejvhodnější řešení pro obě strany. Orgán sociálně-právní ochrany dětí tuto variantu upřednostňuje, přičemž ji podporují i další organizace, protože zde existuje vyšší pravděpodobnost úspěšného zvládnutí výchovy dítěte. Pokud dívka nemůže zůstat v rodině, přichází v úvahu péče jiné fyzické osoby, například pěstounská péče, která má přednost před ústavní výchovou, tedy zákon v platném znění č. 359/1999 Sb.,

Pokud je však ústavní výchova nařízena, postupuje se dle zákona na základě rozhodnutí soudu. Specifická situace nastává v případě, kdy dívka otěhotní již během trvání ústavní výchovy. Podle § 8 vyhlášky č. 438/2006 Sb. je v takovém případě nutné zajistit umístění do zařízení, které je schopno poskytovat odpovídající zdravotnickou a pedagogickou péči. Tato zařízení zároveň plní další funkce – zajišťují právo dítěte na výchovu a vzdělání, vytvářejí podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjejí jeho citovou stránku a umožňují jeho aktivní zapojení do společnosti. Jejich účelem je tedy na základě příslušných opatření vytvořit náhradní výchovné prostředí, tedy zákon v platném znění č.109/2002 Sb.,

1.2 Zařízení pro výkon ústavní výchovy

Dle již zmíněného zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně-výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů jsou určena následující zařízení:

Diagnostický ústav je zařízení, ve kterém dochází ke komplexnímu vyšetření dětí a mládeže z hlediska psychologického a pedagogického. Na základě tohoto vyšetření je vydáno doporučení, do kterého typu zařízení ústavní výchovy bude dítě umístěno. Do dětského diagnostického ústavu mohou být umísťovány děti ve věku od tří let do ukončení povinné školní docházky, a to maximálně na dobu osmi týdnů. Diagnostický ústav pro mládež je určen pro jedince od ukončení povinné školní docházky do 18 let, popřípadě do 19 let věku v případě zletilých osob (zákon č. 109/2002 Sb., § 5).

Dětský domov je školské zařízení, které plní zejména výchovné, vzdělávací a sociální funkce. Jsou zde umístěny děti ve věku od 3 do 18 let s nařízenou ústavní výchovou, které nevykazují závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách mimo zařízení. Do tohoto typu zařízení spadá také skupina nezletilých matek s jejich dětmi. Jednou z hlavních funkcí dětského domova je příprava dětí na

samostatný život, tedy rozvoj kompetencí a dovedností potřebných pro jejich budoucí uplatnění (zákon č. 109/2002 Sb., § 12).

Dětský domov se školou (DDŠ) je zařízení, do kterého jsou umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou, které vykazují závažné poruchy chování, nebo děti, které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Zároveň sem mohou být umístěny i děti s uloženou ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou jsou zpravidla umísťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, případně až do věku 26 let. Pokud se dítě po ukončení povinné školní docházky nemůže dále vzdělávat mimo zařízení nebo neuzavře pracovní právní vztah z důvodu přetrvávajících poruch chování, je přeřazeno do výchovného ústavu, tedy zákon v platném znění č. 109/2002 Sb., § 13

Výchovný ústav (VÚ) je zařízení určené pro děti se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Zpravidla pečuje o děti starší 15 let. Do výchovného ústavu však může být umístěno i dítě starší 12 let, pokud má uloženu ochrannou výchovu a jeho chování je natolik závažné, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně lze umístit i nezletilou matku starší 12 let s nařízenou ústavní výchovou, pokud vykazuje zvlášť závažné poruchy chování. (Matoušek, 2013)

Mezi tyto poruchy chování lze zařadit například zneužívání alkoholu či jiných návykových látek, záškoláctví, útěky ze zařízení nebo rizikové sexuální chování neodpovídající věku dítěte. Výchovný ústav plní funkce vzdělávací (edukační), preventivní, ochranné, nápravné a sociální. O děti zde pečují jak pedagogičtí pracovníci (např. učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, etopedové či psychologové), tak nepedagogičtí pracovníci (např. zdravotní sestry nebo sociální pracovníci), kteří zajišťují péči v souladu s právními předpisy č. 109/2002 Sb., § 14

2 Výchovní ústav

Následující kapitola se zaměřuje na prostředí výchovného ústavu a jeho možné působení na nezletilé těhotné dívky a mladé matky. Přiblížit, jak může institucionální prostředí ovlivňovat jejich prožívání mateřství a přípravu na budoucí samostatný život. Tato kapitola souvisí s hlavní výzkumnou otázkou práce, která se zabývá tím, jak ústavní zařízení působí na rozvoj rodičovských kompetencí u nezletilých matek.

V jednotlivých podkapitolách bude nejprve popsán vliv pobytu ve výchovném ústavu na nezletilé matky a následně bude věnována pozornost jejich přípravě na odchod ze zařízení a přechod k samostatnému životu. Činnost zařízení se opírá o platnou legislativu, tedy zákon v platném znění č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy, který ukládá povinnost zajistit dětem náhradní, kvalitní a bezpečné prostředí. Na fungování zařízení dohlíží multidisciplinární tým odborníků.

Každá klientka má stanoven PROD, IPOD neboli klíčový dokument a proces OSPODU, který stanovuje konkrétní opatření k řešení situace ohroženého dítě a jeho rodiny. Plán osobnosti výchovného zařízení a individuální plán, který vychází z jejího vzdělání, rodinného zázemí a sociálních podmínek. Důraz je kladen na specifické potřeby klientek, například těhotenství či péči o novorozence.

Další právní rámec tvoří tedy zákon v platném znění č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákon o státní sociální podpoře, které upravují nároky na sociální dávky, zdravotní péči i povinnosti pracovníků zařízení.

Matoušek (1999, s. 17) popisuje výchovný ústav následovně: *„Skupina profesionálních zaměstnanců pečuje o skupinu klientů, pro které je ústav dočasnou nebo trvalou náhradou domova.“*

2.1 Výchovní ústav a jeho možný vliv na nezletilé těhotné matky

Ústavní výchova může mít na nezletilé těhotné dívky také negativní vliv v řadě mnoha ohledů. Pobyt ve výchovném ústavním zařízení může být náročný, jak pro dospívající dívku, natož pro těhotnou mladou ženu, která často čelí nejistotě a obavám z budoucnosti. Náročnost situace může být umocněna například absencí blízkých osob, domova a prostředí, na které byla zvyklá. Dívčím může chybět partner, s nímž očekávají dítě, podpora rodiny i pocit stability a motivace.

Naopak se ukazuje, že skupina matek s dětmi může vykazovat vyšší míru soudržnosti. Sdílená zkušenost mateřství může přispívat k větší vzájemné podpoře a lepším vztahům mezi nimi. (vlastní názor)

Ústavní výchova může dívku ovlivnit také tím, že se ocitá mimo své původní sociální prostředí a kolektiv, na který je zvyklá. Je nucena adaptovat se na nové prostředí a začlenit se do nové skupiny vrstevníků, což může být psychicky náročné. (Vágnerová, 2012)

Proces začlenění do kolektivu nebývá vždy jednoduchý. Na základě vlastní zkušenosti z praxe lze pozorovat, že vztahy mezi dívkami mohou být komplikované a kolektiv se často dělí do menších skupin.

Které se pak následovně, navzájem pomlouvají. Adaptace nově příchozí dívky tak může být obtížná. Pozitivní zastoupení výchovného ústavu se projevuje v případech, kdy jsou nezletilé zachraňovány ze situací, které je ohrožují, nepříznivých situací a míst či lokalit, které nejsou pro nezletilou vhodná. Naopak se ukazuje, že skupina matek s dětmi může vykazovat vyšší míru soudržnosti. (vlastní názor)

2.2 Příprava na odchod ze zařízení

Příprava na samostatný život začíná již v průběhu celého pobytu dívek ve výchovném ústavu a postupně směřuje k jejich odchodu ze zařízení. Výchovný ústav připravuje mladé matky prostřednictvím edukace a systematické práce na rozvoji jejich dovedností, které jsou nezbytné pro budoucí život. Důraz je kladen na osvojování kompetencí potřebných pro zvládnání každodenních situací.

Dívky neboli mladé matky, opouštějí výchovný ústav zpravidla po dosažení plnoletosti nebo po ukončení přípravy na budoucí povolání. V případech, kdy se vracejí do nefunkčního rodinného prostředí, však existuje zvýšené riziko selhání. Pokud není zajištěna dostatečná podpora ze strany rodiny, toto riziko se nadále zvyšuje. Pracovníci zařízení se proto snaží těmto situacím předcházet – zjišťují aktuální situaci v rodině a spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Tak, aby budoucí odchod proběhl do nejkvalitnějšího zázemí.

Základem pro úspěšný přechod k samostatnému životu je zejména rozvoj disciplíny, odpovědnosti, získání potřebných znalostí a dosažení odpovídajícího vzdělání. Nezletilé matky jsou vedeny k dokončení vzdělání, případně k jeho doplnění. Pokud již například disponují výučním listem, sociální pracovníci jim pomáhají při hledání vhodného zaměstnání či brigády. Klíčovým faktorem je však také vlastní motivace dívek, aktivně se zapojit a pracovat na své budoucnosti. Důležitým předpokladem jejich samostatnosti je rovněž finanční zabezpečení, jsou o něm edukovány.

Součástí přípravy na samostatný život je také rozvoj finanční gramotnosti. Dívky se učí hospodařit s penězi, vést si vlastní účet a plánovat své výdaje. Praktickým příkladem je společná příprava jídel, kdy se podílejí na plánování nákupu, počítání nákladů a následné realizaci vaření, často za podpory vychovatelky. Jsou vedeny k odpovědnému nakládání s financemi a k omezení impulzivních nákupů. Přesto se mohou objevit případy, kdy některé dívky s finančními prostředky nakládají nezodpovědně, například jejich využíváním na nevhodné či škodlivé produkty.

S finanční gramotností úzce souvisí také zvládnání běžného chodu domácnosti. Dívky si osvojují základní praktické dovednosti, jako je vaření, praní či úklid, které jsou nezbytné pro samostatné fungování. I přes získané zkušenosti a dovednosti mohou některé mladé matky pociťovat nejistotu a obavy z budoucnosti. Po odchodu ze zařízení se ocitají v nové životní situaci, kdy jsou odkázány samy na sebe. Mohou se vracet do původního prostředí nebo začínat novou etapu života jinde.

Tato změna pro ně představuje významnou životní zkoušku, která prověří jejich získané schopnosti a připravenost na samostatný život. Na základě vlastní zkušenosti lze konstatovat, že prostředí ústavu může působit jako relativně bezpečné a strukturované, zatímco život mimo něj je výrazně náročnější a klade na jedince vyšší nároky. Musí tak čelit nové zkoušce dospělosti. (vlastní zkušenost).

2.3 Podpora při zajištění bydlení po opuštění výchovného ústavu

Opuštění výchovného ústavu představuje významný milník v životě nezletilých matek. Jak uvádí Gottwaldová (2006, s. 8.) „*Jedinci odcházející z ústavní péče jsou zvyklí na neustálou podporu ze strany sociálních pracovníků a dalších zaměstnanců, kteří jim zajišťovali každodenní potřeby*“ Po odchodu ze zařízení se tak často potýkají s problémy, které nedokážou samostatně řešit. Mezi nejčastější patří například neschopnost hospodařit s finančními prostředky. Zároveň mohou být vztahově nezkušené, snadno navazují kontakty a důvěřují cizím lidem, což zvyšuje riziko zneužití jejich důvěry. Pouští si tak do svého života, nové potenciale hrozby. Tento jev může souviset s tím, že přicházejí z prostředí, které pro ně bylo relativně bezpečné a stabilní.

V případě, že nezletilá matka nemá kvalitní rodinné zázemí a partner jí není schopen zajistit bydlení, vstupuje do situace systém sociální podpory. Sociální pracovníci se snaží vyhledat vhodné ubytování, které by umožnilo matce pečovat o dítě. Často se jedná o tzv. domy na půl cesty nebo azylové domy, které poskytují zázemí matkám s dětmi. Tato zařízení nabízejí nejen ubytování, ale i odbornou pomoc a podporu zaměřenou na zlepšení životní situace klientek. Jejich cílem je podpora rodin při vytváření bezpečného prostředí pro zdravý vývoj dítěte a pomoc při začlenění do společnosti, vyhnout se nepříznivým životním situacím. (Azylovydum, 2025)

Další možností podpory je tzv. cvičný byt, který může zařízení nabídnout. Tento byt se obvykle nachází mimo areál ústavu a slouží k nácviku samostatného života. Dívky si zde mohou vyzkoušet vedení domácnosti v praxi, přičemž jsou nadále pod dohledem pracovníků zařízení. Aby chod domácnosti fungoval tak jak má. Tato forma podpory přispívá k zajištění základních životních potřeb a k osvojení praktických dovedností spojených se samostatným bydlením (Vnitřní řád zařízení).

V rámci výkonu ústavní a ochranné výchovy je ředitel zařízení povinen umožnit dítěti po propuštění kontakt se sociálním kurátorem. Ten následně pomáhá řešit situaci po odchodu ze zařízení a zajišťuje návaznou podporu. Tento krok je klíčový pro plynulý přechod z ústavní péče do samostatného života. Současně probíhá spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jejímž cílem je poskytování poradenství, podpory a praktické pomoci při sociální adaptaci (Vnitřní řád zařízení).

V praxi tato opatření představují důležitý nástroj prevence sociálního vyloučení mladých matek po opuštění ústavní péče. Díky nim mají možnost získat základní materiální zázemí i odborné vedení, které jim pomáhá zvládnout přechod k samostatnému životu s dítětem. Zkušenosti z praxe ukazují, že kvalitní následná péče a spolupráce s odborníky po odchodu ze zařízení významně zvyšují šanci mladých matek na úspěšnou integraci do společnosti.

Dívky, které po propuštění nezůstávají bez podpory, mají větší pravděpodobnost vytvořit stabilní rodinné zázemí pro své dítě a vyhnout se tak, nežádoucímu sociálnímu vyloučení (Vnitřní řád zařízení).

2.4 Finanční zabezpečení nezletilých matek

Zajištění finanční gramotnosti, představuje důležitou součást přípravy nezletilých matek na samostatný život. V prostředí výchovného ústavu, kde jsou tyto dívky umístěny, je kladen důraz na rozvoj schopnosti hospodařit s finančními prostředky a plánovat své výdaje, a to i s ohledem na případné dluhy, které musí splácet. Jedná se například o dluhy vzniklé v souvislosti se soudními výlohami, náhradou škody nebo jinými závazky, které si dívky přinesly z předchozího zařízení nebo je vytvořily během pobytu. Získání základních znalostí v oblasti osobních financí jim pomáhá lépe se orientovat v systému sociální podpory a zajišťovat potřeby vlastního dítěte (vlastní zkušenost).

Nezletilé matky mají v rámci státního systému sociální podpory nárok na několik typů dávek. Mezi ně patří například porodné, které činí 13 000 Kč na první dítě (případně 10 000 Kč na druhé dítě). Nárok na porodné vzniká rodině při narození prvního nebo druhého dítěte, pokud splňuje stanovené příjmové podmínky (tedy zákon v platném znění č. 117/1995 Sb.).

Další významnou dávkou je rodičovský příspěvek. Pro děti narozené po 1. 1. 2024 činí jeho celková výše 350 000 Kč (u vícerčat 525 000 Kč). Výši měsíční dávky si příjemkyně volí individuálně, maximálně však do stanoveného limitu, který se odvíjí od denního vyměřovacího základu. Pokud tento základ nelze stanovit, je výše dávky omezena pevně stanoveným stropem. Rodičovský příspěvek je určen rodiči, který osobně a celodenně pečuje o nejmladší dítě v rodině (tedy zákon v platném znění č. 117/1995 Sb.). Součástí žádosti je mimo jiné čestné prohlášení, že soud nerozhodl o omezení nebo pozastavení rodičovských práv. V případě, že je otcovství právně uznáno, je otec dítěte povinen přispívat na jeho výživu. Některé dívky mohou mít rovněž nárok na sirotčí důchod, například pokud jeden z rodičů zemřel.

Veškeré příjmy nezletilých matek jsou zpravidla zasílány na účet zařízení, odkud jsou nejprve hrazeny náklady na bydlení a další poplatky. Příjmy je myšleno kapesné, peněžní obnos od rodičů nezletilé, který je zákonem nařízený platit nezletilé, v poslední řadě motivační stipendium. Motivační stipendium se týká pouze tohoto zařízení, které si samo stanovilo dle řádu, za vzornou docházku dívek do školy. Zbývající částka je poté ukládána na spořicí účet nebo vkladní knížku konkrétní dívky. S těmito prostředky se dívky učí hospodařit v rámci praktického nácviku finanční gramotnosti – plánují výdaje, učí se vytvářet finanční rezervy a postupně splácet své závazky. Po dohodě se sociální pracovníci mohou své dluhy řešit formou splátkového kalendáře. (Vnitřní řád zařízení)

Podpora mladých matek po ukončení ústavní výchovy má rovněž legislativní ukotvení. Podle zákona v platném znění č. § 24 zákona č. 109/2002 Sb. může být dítěti při odchodu ze zařízení poskytnuta věcná pomoc nebo jednorázový finanční příspěvek, a to v souladu s jeho aktuálními potřebami a vnitřním řádem zařízení.

V současné době lze také zmínit probíhající změny v systému sociálních dávek, označované jako tzv. „superdávka“. Vzhledem k tomu, že legislativní proces dosud není ukončen, není zcela jasné, jak konkrétně tyto změny ovlivní nároky nezletilých matek v ústavní péči. (vlastní názor)

3 Nezletilá matka

Problematika nezletilých matek a jejich rizikový vývoj v adolescenci. Je u nezletilých matek dle mého názoru velmi základní příčinou všech jejich problémů. Akorát každá z nich má ve svém životě jiný problém, z kterého pak pramení ostatní důvody jejich chování. Každá z nich pochází z jiného zázemí a podmínek, které je mohly nějak osobně poznamenat. Tato kapitola tak vytváří teoretický rámec pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky práce.

3.1 Proces dospívání a adolescence

Dospívání je přechodnou fází života, kdy jedinec již není dítětem, ale ještě nedosáhl dospělosti. Podle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) je adolescent člověk ve věku 10–19 let. Legislativa pak vymezuje dospívání jako období přibližně od ukončení základní školní docházky do ukončení přípravy na povolání, tedy zhruba mezi 14. a 19. rokem života. Adolescence je vývojové období, během něhož dochází k významným biologickým, psychickým i sociálním změnám. Jedinec v tomto období pohlavně dospívá, prochází vývojovým růstem a postupně si vytváří vlastní identitu i větší míru samostatnosti. (Kabíček, Csémy, Hamanová a kol., 2014)

Adolescence je zároveň obdobím nového intenzivního poznávání a častých změn. Jedinec se setkává s novými situacemi, na které nemusí být připraven reagovat, a postupně si osvojuje nové způsoby chování. Problematika rizikového chování v adolescenci je komplexní a zahrnuje širokou škálu projevů – od méně závažných odchylek od společenských norem až po závažné formy problémového chování. Ty mohou zahrnovat například psychické obtíže, sebepoškozování nebo jiné formy ohrožení zdraví.

Adolescence je obdobím, kdy se jedinec snaží nalézt vlastní identitu a osamostatnit se, což může vést k experimentování a vyhledávání rizikových situací. Mezi tyto rizikové projevy patří například poruchy příjmu potravy, které se v současnosti objevují stále častěji, nebo rizikové sexuální chování (Vágnerová, 2012)

3.2 Naplňování potřeb

Problematika naplňování potřeb je důležitá také v souvislosti s rodičovskými kompetencemi nezletilých matek. Pokud nejsou základní biologické, psychické nebo sociální potřeby matky dostatečně uspokojeny, může to negativně ovlivňovat její psychickou schopnost navazovat vztahy a zvládat rodičovskou roli. V prostředí výchovného ústavu proto hraje svoji roli. (vlastní názor)

S tím také souvisí, naplňování potřeb je to proces uspokojování základních životních potřeb člověka, ať už se jedná o fyziologické potřeby, jako je jídlo a spánek, nebo psychologické a sociální potřeby, jako je pocit bezpečí, lásky a sounáležitosti. Naplňování potřeb je klíčové pro celkový blahobyt a zdravý vývoj jedince. (vlastní názor)

Dle Šamánkové (2011, s.12) „Lidská potřeba je stav charakterizovaný dynamickou silou, která vzniká z pocitu nedostatku nebo přebytku, touhou něčeho dosáhnout v oblasti biologické, psychologické, sociální nebo duchovní. Naplnění potřeb směřuje k vyrovnání a obnovení změněné rovnováhy organismu – homeostázy. Potřeby jsou nutné, užitečné, velmi úzce souvisí se zachováním a s kvalitou našeho života.“

Dle Šamánkové (2011, s.15) „Pokud frustrace trvá delší dobu, může se z ní stát deprivace, strádání, což je už závažný psychický stav, který může negativně poznamenat další vývoj jedince“ Pokud ale naše potřeby nejsou naplněny, vzniká tak a popisuje ji Šamánková deprivace.

3.2.1 Sexuální, fyzické a psychické potřeby

Psychické, fyzické a sexuální potřeby jsou vzájemně propojené a navzájem se ovlivňují. Zatímco fyzické a sexuální potřeby bývají často vnímány jako základní, psychická pohoda je nezbytnou podmínkou pro jejich plnohodnotné uspokojování. Stres, úzkost, deprese a další psychické obtíže mohou negativně ovlivňovat nejen sexuální zdraví, ale i celkovou vitalitu jedince.

Právě tato subjektivně pociťovaná ‚pudová naléhavost‘, tak důvěrně známá každému člověku, dala nepochybně vzniknout různým interpretacím sexuální motivace jako mocného vnitřního energetického zdroje. (WikiSkripta,2025)

3.3 Prevence nezletilého těhotenství

Tato kapitola poukazuje na aktuální situaci, že prevence nezletilého těhotenství není vždy dostatečně účinná a že některé dívky vstupují do rodičovství nepřipravené. Porozumění těmto okolnostem je klíčové pro zhodnocení rodičovských kompetencí nezletilých matek ve výchovném ústavu, jelikož selhání prevence přímo ovlivňuje oblasti, které je následně potřeba v zařízení rozvíjet a posilovat. (vlastní názor)

Jedním z důležitějších témat je prevence neplánovaného těhotenství. Ta by měla být realizována především v prostředí rodiny a školy. Přestože je v České republice dostupná široká škála antikoncepčních metod, neplánované těhotenství se u nezletilých dívek stále objevuje. V České republice je věk způsobilosti k pohlavnímu styku stanoven na 15 let. Ve všech případech se tak, jedná o trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 trestního zákoníku.

Zkušenosti z praxe ukazují, že i přes nedosažení tohoto věku často dochází k rizikovému sexuálnímu chování bez dostatečné ochrany. V těchto situacích by přitom bylo možné využít základní formy prevence, například použití bariérové antikoncepce, která je běžně dostupná. A to jak v lékárnách či drogeriích. (vlastní názor)

3.3.1 Antikoncepce

Antikoncepce představuje prostředek ochrany před neplánovaným těhotenstvím. Jak již bylo uvedeno, věk způsobilosti k pohlavnímu styku je v České republice stanoven na 15 let, s čímž souvisí také dostupnost některých forem antikoncepce. Hormonální antikoncepce je vázána na lékařský předpis, což vyplývá ze zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech, a to zejména z důvodu ochrany zdraví pacientek.

Předepsání antikoncepce by mělo probíhat se souhlasem pacientky, což může být u nezletilých dívek v některých případech komplikované. Zároveň však platí, že rozhodnutí o jejím užívání je vždy individuální volbou dívky. Antikoncepce je v nařízena pouze v případech lékaře, a to v případech kdy to ohrožuje život matky. Poznatky z praxe ukazují, že některé dívky odmítají využívat hormonální antikoncepci z důvodu finanční náročnosti (např. pilulky, náplasti či injekce). Na druhou stranu existují i dostupnější formy ochrany, například bariérová antikoncepce (prezervativ), která je cenově méně nákladná a běžně dostupná. Dle tedy zákonů v platném znění č. 372/2011 Sb., Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon č. 66/1986 Sb.,

Specifickou formou je také tzv. nouzová antikoncepce („pilulka po“), která slouží jako řešení po nechráněném pohlavním styku. Tato forma je finančně náročnější, nicméně je dostupná v lékárnách bez lékařského předpisu (obvykle od 16 let věku). I přes existenci těchto možností však k neplánovaným těhotenstvím u nezletilých dívek stále dochází. (vlastní zkušenost)

Jak uvádí Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (2025, s. 97): „Tyto situace mají zásadní dopady na životy nezletilých matek. Mnohé z nich nebyly na mateřství připravené emocionálně, finančně ani sociálně, což často vede k přerušování vzdělávání, snížení životních šancí a zvýšení, potažmo prodloužení jejich závislosti na podpoře okolí nebo institucionální pomoci.“

3.3.2 Potrat

V některých případech přichází v úvahu také interrupce, pokud si dívka dítě nepřeje a těhotenství je zjištěno v období, kdy je možné jej legálně ukončit. Pokud se žena rozhodne pro umělé přerušování těhotenství z vlastní vůle, tento zákrok není hrazen zdravotní pojišťovnou. Cena výkonu se obvykle pohybuje v řádu několika tisíc korun, přičemž aktuálně může u samoplátců dosahovat i vyšších částek. Podle platného zákona v platném znění č. 66/1986 Sb., může žena sama požádat o provedení umělého přerušování těhotenství bez udání důvodu do 12. týdne těhotenství. Před zákrokem je nutné provést ultrazvukové vyšetření, které slouží ke stanovení stáří těhotenství. Pro zjištění velikosti a období plodu. Do 11 týdne a 6 dnů se jedná o legální ukončení plodu. Do 16 let je nutný souhlas rodičů či vyžadován, souhlas zákonného zástupce. (Gynmeda,2025)

Mezi základní metody patří miniinterrupce, která představuje šetrnější způsob ukončení těhotenství. Provádí se ambulantně v celkové anestezii, zpravidla do ukončeného 6. týdne těhotenství u žen, které dosud nerodily, a do ukončeného 8. týdne u žen, které již rodily. Pokud nedojde ke komplikacím, žena odchází tentýž den domů. Další metodou je klasická interrupce (kyretáž), která se provádí v ukončeném 12. týdne těhotenství. Zákrok probíhá v celkové anestezii a obvykle vyžaduje krátkodobou hospitalizaci. Po výkonu je doporučen klidový režim. (Mudr Petr Kovář,2025)

3.4 Péče o nezletilé matky a příprava na mateřství

Výchovné ústavy pro nezletilé matky kladou velký důraz na rozvoj samostatnosti. Cílem je, aby byly dívky schopné a připravené na budoucí život s dítětem, osvojily si základní denní návyky a zvládaly všechny potřebné činnosti spojené s mateřstvím, které budou v blízké budoucnosti potřebovat. Součástí tohoto procesu je také snaha o zlepšení návyků, které si dívky přinášejí ze svých rodin nebo z předchozích zařízení, například v oblasti finanční gramotnosti, aby dokázaly hospodařit s omezeným rozpočtem. Jedná se tedy o rozvoj praktických i sociálních dovedností.

Výchovný ústav, který byl pro tuto práci zvolen, se zaměřuje především na individuální přístup ke každé klientce. Každá dívka je jedinečná, má vlastní životní zkušenosti a specifické potřeby, a proto je nezbytné k ní přistupovat individuálně. Neboť každá z nich je jedinečná, každá z nich si zažila něco jiného a každá z nich má svůj životní příběh. Cílem zařízení je zajistit bezpečné a vybavené prostředí, které podporuje rozvoj osobnosti a připravuje dívky na samostatný život.

Součástí fungování zařízení je multidisciplinární tým odborníků, který je na tuto problematiku připraven. Tento tým tvoří například psycholog, etoped, sociální pracovníce, vychovatelé, zdravotní sestry a další odborní pracovníci. Tito odborníci poskytují dívkám kontinuální podporu, sledují jejich vývoj a pomáhají jim připravit se na budoucí životní situace. Na základě vlastní zkušenosti lze konstatovat, že tento tým představuje pro dívky významnou oporu během jejich pobytu v zařízení. A nedokážu si představit co by dívky bez nich dělaly. (vlastní zkušenost).

3.4.1 Specifika péče o těhotné dívky

Co se týče specifické péče o těhotné dívky, zmíněný ústav je na tuto oblast velmi dobře připraven. Zařízení je vybaveno veškerými základními potřebami pro péči o dítě, zejména po materiální stránce. K dispozici jsou například monitory dechu, dětské chůvičky, kojenecká výživa například Sunar, pomůcky pro její přípravu, sterilizátory, odsávačky mateřského mléka či dětské oblečení. Samozřejmostí je také zajištění kočárků, postýlek, plen a dalších nezbytných potřeb. Kočárky si dívky zpravidla vybírají samy podle svých preferencí. Významnou roli zde hraje také podpora a motivace ze strany pracovníků zařízení.

V rámci přípravy na porod si dívky za pomoci zdravotní sestry připravují tašku do porodnice. Součástí je i tzv. hygienický košík, který obsahuje základní potřeby pro období po porodu, například poporodní vložky, kojící podprsenky či prsní vložky. Zároveň se připravují i věci pro novorozence, jako je oblečení, plenky nebo základní kosmetika. (Nutrii klub, 2025)

Pokud bychom se měli zabývat, samotným průběhem těhotenství je dívkám poskytována průběžná edukace. Jsou opakovaně informovány o tom, jaké chování je vhodné a jaké může ohrozit jejich zdraví i zdraví nenarozeného dítěte. Důraz je kladen zejména na vyhýbání se návykovým látkám, kouření a konzumaci alkoholu. I přes tato upozornění je nutné dívkám význam těchto doporučení pravidelně připomínat. Zdravotní sestry poskytují dívkám informace o průběhu těhotenství a zároveň s nimi

plánují pravidelné návštěvy gynekologa. Jedná se o komplexní vyšetření, odběry krve, genetické testy, ultrazvuky. (vlastní zkušenost)

V těhotenství se zvyšuje počet prohlídek a vyšetření, které žena absolvuje nad rámec běžných preventivních prohlídek. V okamžiku, kdy je těhotenství potvrzeno lékařem, vstupuje žena do dispenzární péče u svého registrujícího gynekologa. (VZP,2025)

Péče o těhotné dívky zahrnuje komplexní zdravotní sledování. Dívky jsou vedeny k tomu, aby dbaly na své zdraví, zařazovaly do svého denního režimu pravidelný pohyb, pobyt na čerstvém vzduchu, vyváženou stravu a dostatek kvalitního spánku, což je důležité pro správný průběh těhotenství.

3.4.2 Období porodu

Porod je proces ukončení těhotenství, při kterém dochází k narození dítěte a jeho odchodu z dělohy matky. Obvykle se jedná o vaginální porod, kdy dítě prochází porodními cestami, může se však jednat i o porod císařským řezem. (WikiSkripta, 2025)

Porod představuje pro ženu významnou životní událost. V jeho průběhu by se měla cítit bezpečně a v co největší možné míře komfortně. Nezletilé matky obvykle rodí v porodnici dle vlastního výběru, případně podle dostupnosti zdravotnického zařízení. Stejně jako dospělé ženy mají i nezletilé rodičky právo a nárok, přítomnosti doprovodu u porodu.

Délka porodu se u prvorodiček pohybuje v průměru kolem několika hodin, přičemž jeho průběh může být individuálně odlišný. Pro mladé dívky může být porod fyzicky i psychicky velmi náročný a vyčerpávající. V některých případech se může stát, že bezprostředně po porodu nemají dostatek sil na péči o novorozence, což dále zdůrazňuje význam podpory ze strany zdravotnického personálu a dalších odborníků. (WikiSkripta, 2025)

3.4.3 Specifika péče o matky s dětmi

Poporodní období je velmi specifická fáze života ženy a jejího novorozence. Pro ženy, které prožívají porod poprvé, se jedná o jednu z nejvýznamnějších událostí, která zásadně mění jejich dosavadní život. Je poznamenáno silnými emocemi, výraznými tělesnými změnami, novými či proměněnými vztahy a nutností přizpůsobit se nové životní roli. Jedná se o období významného přechodu, které klade vysoké nároky na adaptaci a schopnost přijmout nové podmínky. (Česká asociace duš, 2025)

Péče o nezletilé matky po porodu zpravidla začíná již v nemocnici, kam za dívkou přijíždí pověřený pedagogický pracovník. Ten následně zajišťuje její návrat do zařízení společně s novorozencem. Po návratu do výchovného ústavu je matce k dispozici zdravotní sestra, která dohlíží na její první kroky v péči o dítě a poskytuje jí potřebnou podporu. Navazuje tím u matky pocit podpory.

Vzhledem k přítomnosti dětí do tří let věku v zařízení jsou do provozu zařazeni pracovníci, kteří mají pracovní náplň shodnou s pracovní náplní zdravotní sestry. Tito pracovníci zabezpečují pomoc při péči nezletilých matek o své děti. (Michálek, 2023)

Zdravotní sestra sleduje průběžný vývoj dítěte, jeho potřeby a zajišťuje organizaci pravidelných preventivních prohlídek u dětského lékaře. Tyto kontroly se řídí platnou legislativou, zejména vyhláškou o preventivních prohlídkách. Zároveň je matce poskytována pomoc při osvojování základních dovedností péče o dítě, například při kojení, které bývá pro prvorodičky náročné. I když nemocnice se snaží, matky dostatečně edukovat, již před odchodem z nemocnice. Úroveň připravenosti dívek se může lišit v závislosti na informacích získaných již v porodnici, proto je role zdravotní sestry v počátečním období zásadní.

Důležitou součástí péče je také dohled nad pravidelností krmení, hygienou a celkovou péčí o dítě. V některých případech se může objevit nezkušenost či nižší míra odpovědnosti ze strany mladých matek, což může negativně ovlivnit vývoj dítěte. Právě proto je v období šestinedělí nezbytná intenzivní podpora a dohled odborného personálu. Současně je toto období klíčové pro navazování vztahu mezi matkou a dítětem, které se rozvíjí prostřednictvím fyzického kontaktu, kojení a společně tráveného času. (Michálek, 2023)

Po tomto náročném adaptačním období se dívky postupně vrací k dalším povinnostem, včetně školní docházky, která je součástí režimu v zařízení. V počáteční fázi mateřství jsou od školních povinností částečně uvolněny, po skončení šestinedělí se vrací k běžnému režimu. Během výuky jsou jejich děti umístěny v jeslích, kde o ně pečují zdravotnické pracovnice.

Prostory jeslí jsou uzpůsobeny potřebám malých dětí – nachází se zde herna, odpočinková část s postýlkami a kočárky, přebalovací pulty i zázemí pro přípravu stravy. Jesle jsou umístěny v blízkosti školy, což umožňuje matkám v případě potřeby docházet za dítětem, například za účelem kojení i v průběhu školní výuky. (Michálek, 2023)

3.4.4 Rodičovství

Každé dítě má své biologické rodiče, tedy matku a otce. V právním smyslu má dítě rovněž zpravidla určené rodiče, přičemž se nemusí vždy jednat o rodiče biologické – například v případě osvojení nebo některých forem asistované reprodukce. S právním statutem rodiče je spojena rodičovská odpovědnost, která představuje soubor práv a povinností rodičů vůči dítěti. Právní úprava rodičovské odpovědnosti je zakotvena v platném znění § 865 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Rodičovskou odpovědnost tedy vykonává rodič v právním smyslu, který může, ale nemusí být rodičem biologickým.

Rodičovství jako takové zahrnuje všechny úlohy rolí, činností a odpovědností spojených s výchovou dítěte, jejichž cílem je jeho zdravý vývoj a postupné formování samostatné osobnosti. Rodičovství začíná již před narozením či přijetím, osvojením dítěte do rodiny a je součástí rodinných vztahů.

Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče vždy v souladu s nejlepšími zájmy pro dítěte. Při rozhodování, které se dítěte týká, by mu měli přiměřeným způsobem sdělit potřebné informace tak, aby si mohlo vytvořit vlastní názor, a to způsobem, aby konečné rozhodnutí nebylo ovlivněno. Dítě má právo vyjádřit své přání a stanoviska, přičemž rodiče jsou povinni k jeho přáním a názoru přihlížet s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. (Člověk v tísni, 2025)

3.4.5 Rodičovství podle legislativy

Vstup do rodičovství představuje pro nezletilou matku velmi náročnou životní situaci. Dle zákona totiž nezletilý rodič zpravidla nemá plnou rodičovskou odpovědnost, pokud nedosáhl zletilosti. To znamená, že není plně způsobilý dítě právně zastupovat. Pokud rodič nenabyl plné svéprávnosti (např. z důvodu nezletilosti), nemůže vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, pokud soud nerozhodne jinak. Obdobně se postupuje i u rodičů, jejichž svéprávnost byla omezena v platném znění § 868 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zastupování dítěte tak může připadnout druhému rodiči, například otci, pokud je zletilý a je uveden v rodném listu dítěte. V takovém případě přebírá právní odpovědnost za dítě. Pokud však tyto podmínky nejsou splněny, vstupuje do situace soud, který rozhoduje o dalším postupu. Soud může přiznat rodičovskou odpovědnost ve vztahu k péči o dítě i nezletilému rodiči dítěte, který dosáhl věku šestnácti let.“ (Člověk v tísni 2025)

4 Rodičovské Kompetence

Kompetence, konkrétně rodičovské kompetence, lze obecně vymezit jako pojem „kompetence“ jako určitou schopnost, způsobilost, dovednost, či kvalifikaci, která je potřebná, jak popisuje Hartl (2004). Kompetence tedy představuje prokazatelnou schopnost využívat znalosti, dovednosti a osobní, sociální či metodické schopnosti v praxi, a to jak v pracovním, tak v osobním životě. Z tohoto pohledu lze kompetence chápat také jako schopnost nést odpovědnost a jednat samostatně. (Veteška, 2010)

Lze kompetence tedy chápat jako schopnosti, které umožňují zajištění základních potřeb všech členů rodiny, včetně dětí. Jak je uvedeno, jedná se zejména o schopnost zajistit ekonomické zabezpečení rodiny, domácnosti. (Matoušek, 2013)

Matoušek (2013, str.55) „*Je založena na vědomí úspěšného aktérství v konkrétních oblastech života*“

Kompetence, které člověk získal tvoří jeho výhodu. Projevují se v chování, respektive v činnosti a že žádný jedinec nedisponuje všemi potřebnými kompetencemi. Můžeme je rozvíjet a přemýšlet na základě rozvíjení, přeměňování a sdílení s ostatními. (Tureckiová in Veteška 2010)

Veteška a Tureckiová (2008, s. 25) vyznačují kompetence jako „specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také postojů“. Jedná se tedy o komplex schopností, které si jedinec během života osvojuje a které mu umožňují fungovat v běžném životě i v konkrétních sociálních rolích. V kontextu rodičovství tyto kompetence umožňují reagovat na potřeby dítěte a zajistit mu adekvátní péči.

Zvláštní důraz je kladen na jejich rozvoj, zejména u nezletilých matek, které často nemají dostatečné zázemí z rodinného prostředí. Právě ve výchovných ústavech mohou tyto kompetence systematicky rozvíjet, pod dohledem odborných pracovníků. Rodičovské kompetence, jsou tak chápány jako souhrn vlastností, schopností a dovedností, které jsou klíčové pro zajištění kvalitní péče o dítě. (rodicemporozvodu, 2025)

Například Kubeš, Spillerová, Kurnický (2004) in Veteška 2010, považují kompetence jako soubor, který rozhoduje o charakteristice osobnosti. Rodičovské kompetence představují soubor dovedností, znalostí, postojů a osobnostních předpokladů, které umožňují rodiči vytvářet podmínky pro zdravý a harmonický vývoj dítěte v oblasti fyzické, emoční, sociální i kognitivní.

Rodičovské kompetence jsou v odborné literatuře chápány jako šest vzájemně propojených oblastí, jejichž nedostatečné naplňování představuje rizikový faktor pro zdravý vývoj dítěte a může vést až k jeho zanedbávání. V rámci odborného vymezení lze tedy rodičovské kompetence členit do několika vzájemně propojených oblastí, zejména na kompetence emoční, výchovné, pečovatelské, sociální, ekonomické a seberefektování. Dle jejich názoru poznáte úroveň konkrétní kompetence, na základě toho je následně možnost rozpoznat chování a jednání člověka v mnoha širokých situacích, a odvodit si z toho, jak se daný člověk zachová a bude danou situaci řešit. (Matějček, 2017; Langmeier a Krejčířová, 2006)

Z výše uvedených poznatků lze tedy říct, že kompetence můžeme brát jako jedinečné schopnosti člověka. Úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál, za pomoci vlastních zdrojů, úkolu, činností a životních situacích. Tento pojem zahrnuje pojetí, které je shodné s triádou, moci – chtít – umět, což je předpokladem pro rozvíjení a získávání kompetencí v praxi. V této souvislosti zmiňuje teorii Kodým 1990 in Veteška. Podle jeho teorie se rozvíjí jak osobnost a vlastnosti, v dalším bodě činnosti a projevy (vědomosti, dovednosti, návyky). V návaznosti na to se zvyšuje připravenost, pohotovost, zdatnost, výkonnost a úspěšnost jedince. Nositel musí vykonávat velké množství aktivit které jsou nezbytné pro zvládnutí situací které nedokážeme předvídat. Úspěšnost zastávat, zvládat sociální a pracovní nezbytnosti, které se v průběhu života mohou naskytnout.

Parenting Sense of Competence (PSC), dle (Nunes, Ayala-Nunes et al., 2022) PSC zahrnuje dvě hlavní dimenze a ukazuje, že vyšší pocit kompetence rodiče bývá spojen s lepšími rodičovskými strategiemi, lepším vývojem dítěte, vyšší spokojeností v rodinném životě a nižším stresem

Efficacy (účinnost, kompetentní působení) — tedy do jaké míry se rodič cítí, že má dovednosti, schopnosti, zdroje „být dobrým rodičem“. Satisfaction (uspokojení z rodičovské role) — tedy subjektivní pocit spokojenosti v rodičovské roli, zda rodič oceňuje svou roli, či jestli cítí frustraci.

V mezinárodním kontextu je pojem rodičovské kompetence (parental competence) zkoumán např. prostřednictvím škály Parental Competence Scale (Reparaz, Rivas, Osorio et al., 2021), která byla publikována v časopise *Frontiers in Psychology*. Autoři této studie identifikovali čtyři dimenze rodičovské kompetence Warmth (vřelost a podpora), Demandingness (náročnost a vedení), Education in Fortitude (výchova k vytrvalosti) a Education in Privacy (výchova k respektování soukromí). Tyto dimenze zachycují jak emocionální, tak behaviorální aspekty rodičovství a zaměřují se na rovnováhu mezi empatií, strukturou a podporou autonomie dítěte.

Pro účely tohoto výzkumu, který je zaměřený na nezletilé matky, lze v prostředí výchovného ústavu tyto pojetí vhodně propojit. Český rámec poskytuje detailnější vhled do praktických a sociálních aspektů rodičovství, které jsou pro tuto cílovou skupinu klíčové (např. schopnost péče o dítě, spolupráce s odborníky, hospodaření s financemi). Model Reparaz et al. (2021) přináší teoretickou oporu v oblasti psychologické struktury rodičovských dovedností a umožňuje srovnávat zjištění s mezinárodními studii.

Tabulka 1 níže ukazuje, že mezi oběma přístupy existuje značný překryv. Kategorie Emocionální kompetence odpovídá dimenzi Warmth, která je považována za základní pro vytváření citové vazby mezi matkou a dítětem. Výchovné kompetence se kryjí s dimenzí Demandingness, jež popisuje schopnost stanovovat hranice a usměrňovat chování dítěte. Sebereflexe a osobní zralost se částečně pojí dimenzí Education in Fortitude, tedy s rozvojem vytrvalosti, sebekontroly a odpovědnosti. Sociální kompetence lze vztáhnout k dimenzi Education in Privacy, která zahrnuje respekt k autonomii dítěte a schopnost rozlišovat osobní hranice.

Na rozdíl od mezinárodního modelu český rámec doplňuje dvě oblasti – praktické a pečovatelské kompetence a ekonomickou kompetenci. Tyto dimenze odrážejí sociální a institucionální podmínky, v nichž se nezletilé matky často nacházejí, a umožňují zohlednit míru jejich připravenosti na reálný život mimo zařízení. Pro výzkumný záměr zaměřený na zkoumání rodičovských kompetencí nezletilých matek, prostřednictvím případových studií, tento kombinovaný rámec poskytuje vhodný teoretický

základ. Umožňuje zachytit jak psychologické aspekty rodičovství (vřelost, struktura, sebekontrola), tak prakticko-sociální dovednosti (péče, spolupráce, hospodaření), které se v prostředí institucionální péče často vzájemně ovlivňují. (Vlastní názor)

Tab. 1 Rodičovské kompetence

český rámec	kompetence: Langmeier a Krejčířová (2006), Vágnerová (2012), Matějček (2017)	Kompetence v Reparaz et al. (2021)	Překryv a význam pro výzkum nezletilých matek
Emocionální kompetence	Schopnost vytvářet bezpečnou citovou vazbu, reagovat na potřeby dítěte, projevit empatii, lásku a citovou blízkost.	Warmth – vřelost, podpora, zájem, emocionální zapojení.	Základ pro pochopení mateřského chování. U nezletilých matek často klíčový indikátor zralosti a schopnosti navázat vztah s dítětem.
Výchovné kompetence (rodičovské)	Stanovování hranic, vedení dítěte, podpora žádoucího chování, posilování sebedůvěry. Obsahuje kognitivní, komunikační a diagnostické dovednosti	Demandingness – kontrola, vyžadování, strukturování chování dítěte.	Pomáhá sledovat, zda matka rozumí potřebě hranic a zvládá je nastavovat přiměřeně věku dítěte.
Pečovatelské kompetence	Péče o základní potřeby dítěte: hygiena, výživa, bezpečí, zdraví, oblékání, režim.	Warmth a Education in Fortitude (zodpovědnost, vytrvalost).	U nezletilých matek bývá nejnáze pozorovatelná – pracovníci ústavu ji hodnotí podle každodenní praxe.
Sociální kompetence	Schopnost komunikovat a spolupracovat s odborníky (lékaři, sociální pracovníky, pedagogy), orientovat se v systému pomoci.	Education in Privacy – respekt k hranicím, autonomii druhých, zralé sociální chování.	Klíčová v institucionálním kontextu – ukazuje, jak matka přijímá autority a umí spolupracovat v rámci podpůrné sítě.
Ekonomická kompetence	Hospodaření s financemi, plánování výdajů, zajištění materiálních potřeb dítěte.	Education in Fortitude – rozvoj vytrvalosti, sebekontroly, odolnosti, SAMOSTATNOSTI	Důležitá pro hodnocení připravenosti na samostatný život po opuštění zařízení.
Sebereflexe a osobní zralost	Uvědomění si vlastní role, odpovědnosti a dopadů chování na dítě; schopnost učit se z chyb, regulovat emoce.	Education in Fortitude – rozvoj vytrvalosti, sebekontroly, odolnosti.	Odráží psychickou zralost matky, schopnost růstu a přijímání pomoci. Klíčová pro predikci dlouhodobého zvládnutí mateřství.

Zdroj: vlastní zpracování dle Parental Competence Scale (Reparaz, Rivas, Osorio et al., 2021), Langmeier a Krejčířová (2006), Vágnerová (2012), Matějček (2017)

Těchto šest dimenzí tedy tvoří strukturu a měření rodičovských kompetencí u nezletilých matek. Takové schopnosti a dovednosti rodičů, které umožňují dítěti se vyvíjet přiměřeně jeho potřebám ve všech oblastech života. Znamená to, že rodiče sami nebo s podporou dokážou uspokojovat potřeby.

4.1 Emocionální kompetence

Schopnost vytvářet bezpečnou citovou vazbu s dítětem (Attachment neboli pevnou vazbu), rozpoznávat a adekvátně reagovat na jeho potřeby, projevovat empatii a lásku. Pevná vazba se tvoří tím, že jsme na blízku dítěti. Vytvářet se může nějakým společným tvořením, jako zpívání, hraní či mazlení ale i jen tím že jsme. Tímto odkazuji na tabulku 2, pomocí které jsem rozvinula emoční kompetenci o přesné citové vazby.

Warmth (vřelost, podpora) — dimenze týkající se emocí, chování rodiče vůči dítěti. Viz tabulka 1.

Tab. 2 Citová vazba

Typ citové vazby	Charakteristika vazby
Bezpečná citová vazba	Dítě vnímá matku jako dostupnou, citlivou a spolehlivou osobu. Matka reaguje přiměřeně na potřeby dítěte a poskytuje emoční jistotu.
Úzkostná (ambivalentní) citová vazba	Vazba je charakterizována nejistotou, přehnanou závislostí a strachem z odmítnutí. Reakce matky jsou nekonzistentní.
Vyhýbavá citová vazba	Emoční distance, potlačování blízkosti a potřeb dítěte. Matka může působit chladně či přehnaně racionálně.
Dezorganizovaná citová vazba	Chaotické, nepředvídatelné reakce, střídání blízkosti a odmítání. Často spojena s traumatem či zanedbáváním.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě teorie citové vazby (Bowlby, 2023; Cassidy & Shaver, 2008, Parental Competence Scale (Reparaz, Rivas, Osorio et al., 2021)

Matoušek (2013, s. 46) „Vazbou je v této teorii míněn vztah jednotlivce k blízké, pečující osobě, z něhož je čerpán pocit základní životní jistoty“ *Také mají jiné kvality než vazbu pečující, kteří mají jiný postoj. Matky spíše uklidňují, pečují a otcově aktivují“*

Bezpečná citová vazba je charakterizována tím, že rodiče jsou dětem dostupní, citlivě reagují na jeho potřeby a dokážou je adekvátně naplňovat. Dítě se na ně může spolehnout, aktivně s nimi navazuje kontakt a v jejich přítomnosti se cítí bezpečně, uvolněně a spokojeně.

Vyhýbavá citová vazba vzniká v situaci, kdy rodiče působí citově nedostupně, nejsou dostatečně vnímaví k potřebám dítěte a mohou projevovat odmítání. Dítě se následně učí jejich přítomnost nevyhledávat, působí nezávisle a snadno navazuje kontakt s cizími osobami. Při návratu rodiče nevykazuje výrazné projevy radosti či přivítání.

Úzkostná (ambivalentní) citová vazba je spojena s nekonzistentním chováním rodičů, kteří jsou dítěti k dispozici pouze někdy a jejich reakce jsou nepředvídatelné. Dítě si proto nemůže být jisté jejich

dostupností, což vede k úzkosti a nejistotě. Typicky se silně upíná na rodiče, vyžaduje jejich pozornost, ale zároveň na ni reaguje ambivalentně, například odmítavě či podrážděně. (Bowlby, 2023)

Později vznikla dle Mainové (Main et al., 1985) in Matoušek 2013, dezorganizovaná citová vazba, která se objevuje v případech, kdy je rodič pro dítě současně zdrojem bezpečí i ohrožení. Dítě pak prožívá strach a zmatek, jeho chování bývá nekoherentní a postrádá účinné strategie zvládnání emocí. Tento typ vazby je často spojován s traumatizujícími zkušenostmi a narušeným vývojem v oblasti regulace emocí.

Dále vznikla rozšířená teorie vazby, kterou Bowlby doplňuje o dva systémy. Které jsou nutné pro správné nastartování psychického vývoje dítěte. Jak uvádí Bowlby in Matoušek, s. 49., *Bowlby systém hledání péče (Attachment, Careseeking systém) a systém poskytování péče (Caregiving system)*. "Na základě toho vznikaly konečné fáze citové vazby.

Dále uvádím teorii intuitivního rodičovství, které se zabývá tím, jak se dítě dokáže navázat na pečující osobu. Obvykle se jedná o matku, jaká vliv má povaha této vazby se utváří na základě tvorby dítěte jako sociální bytosti. Teorie vysvětluje to, jak je rodičovské chování programováno na straně dospělé osoby, jak chování rodiče reaguje na spouštěče, které dítě vytváří. A také jak tím podporuje vývoj dítěte, nejen po stránce sociální, na které je zaměřena nejvíce. To tedy úzce navazuje na samotnou teorii vazby. (Matoušek, 2013)

Dle Papouška (2004) in Matoušek 2013, s.52. *„Děti poznamenané takto vzniklými traumaty si jejich následky přenášejí též do prostředí“* Může chování rodiče, který nebere ohledy na potřeby dítěte může vyvolat reakci aktivace nebo útlumu. Děti, které jsou takto poznamenané mohou své trauma v důsledku zacházení, později či v budoucnu přenášet do prostředí které nejsou pro ně vhodné.

Citová vazba představuje specifický emocionální vztah, mezi dítětem a primární pečující osobou, který se vytváří v raném dětství a má zásadní význam. A to pro další psychický a sociální vývoj jedince. Základy teorie citové vazby položil John Bowlby, který ji chápal jako vrozený biologický systém, jehož cílem je zajistit blízkost pečující osoby a tím i ochranu a přežití dítěte. Kvalita citové vazby je podle Bowlbyho úzce spjata s dostupností, citlivostí a schopností pečující osoby reagovat na signály dítěte. (Bowlby, 2023)

Dítě, jehož potřeby jsou dlouhodobě naplňovány citlivým způsobem, si vytváří vnitřní pracovní model vztahů založený na očekávání, že blízké osoby jsou dostupné a podporující. Naopak nekonzistentní, odmítavé nebo nepředvídatelné reakce pečující osoby mohou vést ke vzniku nejistých vzorců vazby, které se mohou promítat do dalších vztahů v průběhu života. (Cassidy & Shaver, 2008)

V kontextu mateřství nezletilých matek, je citová vazba zvláště významná, neboť kvalita emočního vztahu může působit jako ochranný faktor kompenzující rizika spojená s nízkým věkem matky, omezenými zkušenostmi či sociálním znevýhodněním. Výzkumy i odborná literatura poukazují na to, že i mladé matky jsou schopny vytvářet bezpečnou citovou vazbu, pokud jsou dostatečně emočně dostupné a mají možnost odborné podpory. (Vágnerová, 2012)

4.2 Pečovatelská kompetence

Pečovatelská kompetence zahrnuje schopnost matky zajistit základní potřeby dítěte, zejména v oblasti výživy, hygieny, zdravotní péče, oblékání a bezpečí. Jedná se o jednu z nezákladnějších rodičovských kompetencí, která přímo ovlivňuje tělesný, psychický i sociální vývoj dítěte. Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že stabilní a kvalitní péče v raném dětství vytváří základ pro zdravý vývoj a pocit bezpečí dítěte.

Kvalita pečovatelské kompetence je úzce propojena s citovou vazbou. Citlivá reakce matky na signály dítěte a podpurné konejšení, umožňují dítěti prožívat péči jako předvídatelnou a bezpečnou. Naopak opožděná reakce nebo nekonzistentní reakce mohou vést k nejistotě dítěte a zvýšenému stresu. zdůrazňuje, že opakované zkušenosti s dostupnou a spolehlivou péčí jsou klíčové pro vznik bezpečné citové vazby. U nezletilých matek se pečovatelská kompetence často rozvíjí postupně, a to prostřednictvím každodenní praxe, nápodoby a odborného vedení. Institucionální prostředí umožňuje systematické sledování a podporu této kompetence, přičemž významnou roli hraje aktivní vyhledávání pomoci a schopnost učit se z chyb, tedy sebereflexe. Pečovatelská kompetence tak tvoří základní pilíř rodičovské role a zároveň podmínku pro rozvoj dalších rodičovských kompetencí. (Bowlby, 2012)

4.3 Výchovné kompetence

Představují soubor schopností a dovedností rodiče, které umožňují efektivně a pozitivně ovlivňovat psychosociální a kognitivní rozvoj dítěte. Mezi hlavní aspekty patří schopnost stanovovat přiměřené hranice, vést dítě k žádoucímu chování, posilovat jeho sebedůvěru a přiměřeně reagovat na jeho potřeby. Zahrnují schopnost vytvářet stabilní a bezpečné prostředí pro dítě, dávat mu jasná pravidla a hranice, ale zároveň respektovat jeho individuální potřeby a podporovat jeho sebevědomí. Zdůrazňuje, že citová vřelost rodiče je základním předpokladem pro úspěšnou výchovu a že děti nejlépe prospívají v prostředí, kde mají nejen prostor k prožití emocionální blízkosti, ale i jasně vymezená pravidla a důslednost ve výchově. (Matějček, 2017)

Demandingness (náročnost, kontrola) — týká se nastavování hranic, dohled nad dítětem.

4.4 Sociální kompetence

Schopnost komunikovat a spolupracovat s odborníky (lékaři, pedagogy, sociálními pracovníky) a orientovat se v sociálním systému. Mezi to můžeme zařadit běžně rozhovory s pracovníky z ústavu, které pomáhají při podporách a sociálních dávkách. Dále lékaře a zdravotní pracovníky, kteří se snaží o edukaci správného rodičovství.

Kotalová a Bechyňová a kol. (2018, s.6) „dítěte v kontextu jeho věku, duševního, mentálního i tělesného vývoje a umožňují/podporují tím optimální rozvoj jeho potenciálu.“

Education in Privacy (výchova k respektování soukromí) — týká se učení dítěte respektu k vlastnímu i cizímu soukromí, osobám, autonomie.

4.5 Ekonomická kompetence

Ekonomická kompetence představuje schopnost matky hospodařit s finančními prostředky, plánovat výdaje a zajišťovat materiální potřeby dítěte. Tato kompetence má zásadní význam pro stabilitu rodinného prostředí a dlouhodobou kvalitu života dítěte, neboť umožňuje uspokojovat základní potřeby a zároveň předcházet situacím materiálního ohrožení. Je to schopnost realisticky hodnotit vlastní možnosti a činit odpovědná rozhodnutí důležitým znakem psychosociální zralosti rodiče. (Vágnerové, 2012)

V rámci konceptu *Education in Fortitude* je ekonomická kompetence chápána jako součást rozvoje vytrvalosti, sebekontroly a odpovědnosti. Matka se učí plánovat, odkládat okamžité potřeby ve prospěch dlouhodobé stability a nést důsledky svých rozhodnutí (Reparaz et al., 2021). Tyto schopnosti jsou zvláště důležité u nezletilých matek, které často disponují omezenými finančními zdroji a jsou závislé na institucionální nebo rodinné podpoře.

4.5.1 Sebereflexe a osobní zralost

Bývají velmi často vysvětlovány různými způsoby a pohledy. Celkově můžeme říct, že se jedná o rozvíjení schopností pro budoucí výchovu dětí. Které jim při tomto úkolu pomáhají a usnadňují práci. Neboť oni sami už ví, co je správné a nejlepší v roli rodičovství. Jak popisuje definici Sociologický slovník.

Jandourek (2001, s.125) „*schopnost zvládnout nějakou činnost nebo situaci, popř. schopnost zařadit nové poznatky do širšího kontextu.*“

Uvědomění si vlastní role, odpovědnosti a vlivu vlastního chování na vývoj dítěte.

5 Praktická část výzkumu

Pro výzkumnou část své práce jsem se rozhodla zvolit cestu kvalitativní výzkumu. Výzkum je kvalitativně orientovaný a probíhá formou případových studií. Každá případová studie představuje detailní pohled na individuální zkušenost nezletilé matky v kontextu institucionální péče. Případová studie umožňuje hlubší porozumění tomu, jak se kompetence matek utvářejí, jak reagují na dítě a jak se jejich dovednosti rozvíjejí pod vlivem podpory pracovníků. Disman, (2002, s. 289) „posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.“

Creswell in Hendl (2008, s. 48). „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

Pro můj kvalitativní výzkum byla prioritou, aby se výzkum týkal kompetencí nezletilých matek v zařízení ústavní péče, metodou sběru dat, což je typické právě pro kvalitativní výzkum. Při zjišťování, jak své kompetence nezletilé matky zvládají jsem pracovala s dokumenty. V rámci výzkumu jsem využila metodu zúčastněného pozorování, jak ji popisují Disman (2011) a Hendl (2016).

5.1 Cíl výzkumu/projekt

Cílem výzkumu je zjistit, jak nezletilé matky umístěné ve Výchovném ústavu naplňují své rodičovské kompetence a jakým způsobem reagují na potřeby svého dítěte. Dílčím cílem je popsat, které kompetence jsou rozvinuté z šesti, které uvádím v teoretické části. Bavíme se kompetencích, jakou jsou emoční, výchovné, pečovatelské, sociální, ekonomické, sebereflexe. Jestli jsou schopné zvládnout rodičovství v již tak mladém věku. A pokud ano jakým způsobem.

Hlavní Výzkumná otázka:

Jaké jsou rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Dílčí výzkumné otázky:

Jaké jsou emocionální kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Jaké jsou pečovatelské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Jaké jsou výchovné kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Jaké jsou sociální kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Jaké jsou ekonomické kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

5.2 Kvalitativní výzkum

Disman (2002, s.285-286) „Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam, vytváření. Nového porozumění“

Kvalitativní výzkum je proces, který zkoumá jevy a problémy. Jedná se autentické prostředí, ve kterém je cílem získat komplexní obraz těchto jevů. Zakládá se na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. S kvalitativním výzkumem propojujeme mnoho několik přístupů. Pomocí různých metod a postupů, získat, jak oni sami chápou a prožívají dané situace. Výstupem je tedy získání nových názorů, o nichž již už něco víme. Na základě tohoto všeho vznikají nové hypotézy či teorie.

Veškeré poznatky byly získány na základě mých přímých zkušeností a osobních pozorování, nikoliv systematických terénních zápisků. Tento přístup mi umožnil reflektovat, jak matky zvládají stanovení hranic, podporu dítěte a každodenní péči v prostředí ústavu. Již zmíněné pozorování a mé poznatky uvádím v bakalářské práci. Bakalářská práce vychází hlavně z dat Evixu. Které jsou klíčové při tvorbě výzkumu. Mé poznatky následně zmiňuji až po zjištění konečných dat. Kde mohu doplnit výsledky o moje poznatky, které zmiňuji již k závěru práce.

V rámci této práce byla využita metoda analýzy dokumentů, která umožňuje studium existujících textů, záznamů a materiálů relevantních k výzkumné otázce – tedy ke zkoumání rodičovských kompetencí nezletilých matek ve výchovném ústavu. Analýza dokumentů umožňuje získat informace o pravidlech, postupech a podpoře, která je matkám poskytována, a doplňuje poznatky získané prostřednictvím zúčastněného pozorování.

Do analýzy byly zahrnuty například:

- vnitřní předpisy a řády výchovného ústavu,
- zprávy a hodnocení OSPOD,
- dokumentace o průběhu ústavní výchovy a péči o dítě,
- legislativní a metodické materiály týkající se práv nezletilých matek, jejich finanční podpory a rodičovských povinností.

5.2.1 Přednosti analýzy dokumentů

Analýza dokumentů přináší několik výhod, hlavní výhodou je dostupnost dat. Dokumenty jsou již zpracované a dostupné, což šetří čas a umožňuje rychlý přístup k relevantním informacím. Které byli pro mě potřebné. Všímání si časových změn, které umožňují sledovat změny v péči matky o dítě. Práce bez účasti a přímého kontaktu s účastníky, čímž se minimalizuje zásah do jejich každodenního života. Dokumenty doplňují poznatky z pozorování a poskytují oficiální pohled na situaci, což zvyšuje zajímavější poznatky pro výzkum. Právní a institucionální dokumenty obsahují přesně stanovená pravidla, povinnosti a možnosti podpory, která se uvádí v daném systému.

5.2.2 Výzvy a omezení analýzy dokumentů

Při využití této metody je však třeba brát v úvahu i určité omezení, dokumenty nemusí vždy obsahovat všechny potřebné informace, některé jevy mohou být nezaznamenány nebo zastaralé. Informace z dokumentů je třeba chápat v souvislostech, jinak hrozí zkreslení výsledků.

1. **Subjektivita autorů dokumentů** – dokumenty mohou odrážet pohled autorů či instituce a nemusí být zcela objektivní.
2. **Etické aspekty** – je nutné respektovat ochranu osobních údajů a důvěrnost informací, zejména u citlivých dat o dětech a mateřských kompetencích.
3. **Omezené poznání reality** – dokumenty zachycují jen to, co bylo zaznamenáno; reálné chování a interakce, které nejsou dokumentovány, zůstávají skryté.

5.3 Kritéria výběru

Výzkum probíhá ve výchovném ústavu, který poskytuje péči nezletilým matkám s dětmi. Zařízení využívá systém Evixu pro vedení záznamů o průběhu pobytu, hodnocení a pozorování klientek. Výběr respondentů je samozřejmě důležitou součástí výzkumu. Podstatou Kritéria mého výběru respondenta byla zcela jistě jasná.

Klíčové pro mě bylo, aby osobou byla nezletilá matka. Jednalo se o klientku výchovného zařízení. Etika výzkumu, je zajištěna pomocí souhlasu organizace.

Z datového souboru Evixu budou vybrány 5 případové studie nezletilých matek, které:

- pobývají ve výchovném ústavu
- mají zaznamenané záznamy více členů týmu
- pečují o dítě po dobu pobytu v zařízení.

Cílem není zobecnění výsledků, ale hlubší porozumění individuálním projevům rodičovských kompetencí u konkrétních matek v kontextu jejich životní situace. Vybrané matky pro studii v počtu 5 matek ale jsou s konečným číslem 7, neboť uvádím i dvě charakteristiky, které jsou v přílohách. U kterých došlo o ztrátu dítěte v důsledku nedostatečné péče a mateřské role k dítěti, nebylo je možno tedy pro výzkum zařadit.

5.4 Analýza dokumentu

Datovým základem výzkumu pro analýzu dokumentu, jsou písemné záznamy o klientech – nezletilých matkách, které jsou vedeny v elektronickém systému Evixu, používaném ve Výchovném ústavu.

Evixu slouží jako interní systém pro komplexní dokumentaci o průběhu pobytu klientek, jejich rozvoji, projevech chování, interakcích s dítětem a vyhodnocování plnění stanovených cílů.

Záznamy do systému vkládají členové multidisciplinárního týmu, konkrétně:

- sociální pracovníce – hodnotí sociální situaci, vztahy s rodinou a plánování následné péče,
- vychovatelé – popisují každodenní chování a rutiny matek,
- zdravotní sestry – sledují péči o dítě a hygienické návyky,
- etoped – hodnotí projevované vzorce chování, motivaci a emoční stabilitu,
- psycholog – hodnotí osobnostní zralost, emoční prožívání a schopnost reagovat na potřeby dítěte.

Záznamy obsahují pozorování každodenního chování matek, popisy interakcí s dítětem a hodnocení jejich pokroků. Nejvíce záznamů jsou od vychovatelek či zdravotních sester, které popisují kompetence matek.

Ty jsem také využila pro tuto práci. Psycholog s Etopedem vytváří hodnocení pouze jednou za rok, pro účel soudu. Tyto záznamy zachycují autentické situace z každodenního života matek a dětí v zařízení – například:

- reakce matky na pláč dítěte,
- schopnost zorganizovat denní režim,
- míru empatie a emocionální dostupnosti,
- schopnost požádat o pomoc,
- projevy zodpovědnosti a spolupráce s personálem.

5.5 Metodika výzkumu

a) Příprava dat, záznamy z Evixu budou:

- anonymizovány (nahrazení jmen a identifikačních údajů pseudonymy),
- převedeny do textové podoby vhodné pro analýzu (např. přepis vybraných úryvků nebo shrnutí denních záznamů).

b) Kódování a kategorizace

Analýza bude probíhat metodou kvalitativní obsahové analýzy s využitím tematického kódování. Každý záznam bude čten opakovaně a označován kódy (krátké označení významových jednotek).

Analýza vycházela z předem definovaného kódovacího schématu, které bylo vytvořeno na základě rodičovských kompetencí a teorie citové vazby.

Příklad:

- „Matka okamžitě reaguje na pláč dítěte“ *kód: CR*
- „Nereaguje na pláč, musí být upozorněna“ *kód: NR*
- „Matka si sama říká o radu ohledně výživy“ *kód: AP*

Tyto kódy budou následně seskupeny do širších kategorií rodičovských kompetencí, např.:

1. Základní péče o dítě (hygiena, výživa, režim) PK
2. Citová a emoční dostupnost (reakce na potřeby, schopnost utiшит) CR
3. Odmítání doporučení, Nevhodné chování (nedodržování pravidel, organizace dne) OD, NR
4. Spolupráce s personálem (komunikace, přijímání zpětné vazby) AP
5. Sebereflexe a motivace k rozvoji (Ekonomická snaha o hospodaření) SR
6. Přenášení odpovědnosti na ostatních EX
7. Upozorňování na některé věci ale výsledek se neobjevuje hned OR

c) Interpretace dat

Každá charakteristika matky bude popsána zvlášť:

- krátká charakteristika matky (věk, délka pobytu, sociální situace),
- shrnutí vývoje kompetencí v čase,
- konkrétní citace nebo úryvky z Evixu dokládající projevy kompetencí,
- interpretace – jak matka zvládá jednotlivé oblasti a jaké faktory to ovlivňují.

Nakonec bude vytvořeno srovnání případů, které ukáže:

- jaké kompetence jsou typicky rozvinuté
- které se jeví jako problematické nebo nejsou vůbec zastoupeny
- jaké citové vazby jsou propojeny s kompetencemi

Postup výzkumu:

1. Příprava dat (anonymizace)
2. Opakované čtení záznamů a označení významných výroků (kódování).
3. Tvorba kategorií podle oblastí rodičovských kompetencí.
4. Interpretace významů a popis vývoje u matek.
5. Porovnání případů a vyvození společných i odlišných rysů.

5.6 Etické aspekty

Ukázky z Evixu (citace / shrnutí). Všechny záznamy budou použity v anonymizované podobě (jména, data narození, rodinné vztahy budou pozměněny nebo vynechány). Výzkum respektuje zásady etického zacházení s daty z institucionální péče. Citace a kódy budou uváděny bez možnosti zpětné identifikace klientky. Použití dat bylo schváleno vedením zařízení.

6 Charakteristika nezletilých matek

Tato část se skládá a tvoří jádro výzkumu, každá podkapitola se věnuje jedné z nezletilých matek.

6.1 NM1

Základní charakteristika nezletilé m Základní charakteristika (věk, délka pobytu, dítě – anonymizováno, Evix, 2025 - Etoped a Psycholog). Ročník 2007, délka pobytu stanovena od 2023-2025/6. Nezletilá matka pochází z rodiny, která je jednak sociálně slabá, jednak nebyla schopna vytvořit si podmínky pro socializaci ani prostředí. V současnosti je v kontaktu se svojí matkou, která není pro ni vyhovující, neboť je rizikovým zdrojem a její podmínky výchovně slabé. S otcem není v kontaktu.

v evidenci OSPODU 2022 kvůli masivnímu záškoláctví a nedosažení povinné školní docházky, které bylo masivní, problémy z respektování autorit, včetně rodičů. Dále měla problémy z nerespektování, brání návykových látek, útěky z domova, toulání. Předčasný sexuální život, který dopadl již jednou nešťastným potratem. Je velmi lehce manipulovatelná a submisivní, což má velký dopad na její chování a činy, jako jsou rizikové vztahy. Celkově tento případ vyvrcholil v důsledku útěku z domova, následně bylo zjištěno těhotenství s tehdejšími přítelem. Který byl v důsledku tohoto počinu trestně odpovědný a odsouzen.

Nezletilá pochází z rodiny, která je jednak sociálně slabá, jednak nebyla schopna vytvořit podmínky pro optimální průběh primární socializace, nebyla schopna vytvořit podnětné prostředí. OSPOD eviduje již od roku 2022. Rodiče celkově své dítě zanedbávali. Nezletilá neměla ani lékaře, řešením bylo nařízení ústavní péče.

Rodiče to silně zaskočilo ale bohužel jsou sociálně slabí a neschopni se o dívku starat, pravděpodobně bez schopnosti správně chápat rodičovské povinnosti. Uvědomění si nutnosti rodičovské odpovědnosti, bez schopnosti reflektovat rodičovské selhávání, možná se jedná o rodiče se systémem hodnot a postojů, které jak jim, tak jejich děti komplikují život.

Dříve umístěna na DDÚ 2022, zde se nezletilá neadaptovala, dopouštěla se dlouhodobých útěků, které trávila u svého přítele. Spolu s ním na ulici, užívala návykové látky. Nakonec tedy otěhotněla. Do zařízení se dostala až po narození dítěte 2023.

Chování nezletilé je v tomto případě s rozumovými schopnostmi v pásmu hlubokého průměru, na hranici lehké mentální retardace, což ve spojení s vážně narušeným procesem primární socializace, vážně limitovalo nezletilou v samostatnosti, dodržování hygieny, hygieny svého dítěte, udržování pořádku, plnění povinností, ale i ve vytváření a udržování bezkonfliktních sociálních vazeb.

Rodina, ve které nezletilá vyrůstala, byla v mnohých ohledech zanedbávající a nevytvářila podnětné prostředí. Rodiče tedy v mnohých ohledech žili mimo širokou sociální normu, nebyli vhodnými vzory. Na útěcích tedy žila také v nevhodných podmínkách, mnohdy i na ulici.

Školní docházka není u nezletilé na prvním místě. Rozumové schopnosti dívky jsou spíše hluboký průměr na hranici lehké mentální retardace, vážně narušená primární socializace.

6.2 NM2

Základní charakteristika (věk, délka pobytu, dítě – anonymizováno, Evix, 2025 - Etoped a Psycholog). Ročník 2008, délka pobytu aktuálně jako stanovena neurčena, dostala se z důvodu ohrožení života sebe i dítěte. Rodina ji nevzala k sobě z důvodu podmínek, které nebyli vytvořené.

Nezletilá není v dobrém fyzickém rozpoložení. Sděluje stesk po rodině, což je pro ni babička a starší sestra. Rodiče jsou v cizině, není tedy v kontaktu, zmiňuje, že pijí. Předpokládá, že by mohla po 3 měsících k babičce do péče. S otcem dítěte nechce mít nic společného.

Navštěvovala ZŠ, ale moc jí to nebavilo. Ráda tráví čas s rodinou a kamarády. Zde nikoho nezná, nechce se začlenit. Nezletilá je velmi nemluvná, tichá, zamlklá a spíše vyplašená ze situace. Nemá peníze, ani mobilní telefon (nabídnutí ústavní na volání, komunikace s rodinou přes počítač).

Vztah k rodině nikdo neví, jak je, nelze odhadnout. Z informací lze zjistit že dotyčná se stydí za svoji rodinu a podmínky ve kterých žije.

Osobnostně jsou její úroveň rozumových schopností: emočně labilní i stabilní, extrovert i introvert, otevřenost, přívětivost, schopnost spolupráce: vzhledem k její situaci a stavu bude adaptace pomalejší a bude potřeba více individuálního přístupu, aby nezletilá zvládala nápor informací. Jedná se spíše o tichou, nevýraznou dívku.

Nevyhledává přítomnost ostatních dívek, není ta, která by chtěla začít s konverzací. Je vidět že pokoji je ráda sama, v ten moment se jí uleví. Nevyhledává tedy společnost. Nejspíše si uvědomuje že seznamování a kamarádění s ostatními dívkami je rizikové, bojí se konfliktů. Je spíše sama za sebe.

Co se týče pracovníku chování k pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům je takový, že má respekt k autoritám, poděkuje, poprosí, pozdraví, popřípadě je schopná se omluvit.

Dodržování zákonů, pravidel, odjezdy a návraty z dovolenek. Schopnost spolupráce, vyhledává i práci mimo její stanovenou a není v tom problém, ochotně se sama nabídne, že práci vykoná. Pravidla dodržuje.

Dále hygienické povinnosti plní pořádně, osobní hygiena, péče o životní prostor a věci, stravování a přípravy stravy, plnění povinností v rámci skupiny i školy je horší. Odmítá chodit do školy, nenavštěvuje. Uvádí že hlavním důvodem pracovních kompetencí, které nenaplnuje, je starání o syna.

Bez řeči se účastní aktivit. Sama od sebe často uklízí, vytírá...kolem sebe má stále pořádek. Po příchodu byla spíše uzavřená, nekomunikovala jak s vychovatelem, tak dívkami, Na pokoji byla ještě s jednou dívkou, tím, že je poměrně pořádná byla rozčilená, že spolubydlící neudrží pořádek, Když na pokoji zůstala sama byla vidět úleva. Začala se více bavit s dívkami i personálem. Povinnosti si plní nad rámec.

6.3 NM3

Základní charakteristika (věk, délka pobytu, dítě – anonymizováno, Evix, 2025 - Etoped a Psycholog). Ročník 2008, délka pobytu stanovena, hlavním důvodem nařízení ústavní výchovy nejen jí ale i sourozencům, bylo zanedbávání školní docházky, extrémní počet neomluvených hodin. Spisová dokumentace OSPODU vznikla od 2017. Prožila si několik různých zařízení ale ani zde se nepodařilo zajistit docházku. Dopouštěla se útěků, docházelo k fyzické agresi namířené nejen proti ostatním ale i vychovatelům. Byla umístěna i na psychiatrickou léčebnu, kde jí byla diagnostikována prognóza hyperkinetické poruchy, smíšená porucha chování a emocí. Neboli ADHD se mimo jiné projevuje problémy s vžitými, respektive přijímanými postupy, mnohdy neadekvátním prosazováním vlastních postupů, které jsou odlišné. Netrpělivost, impulzivní slovní i akční přemýšlení, porucha ovládnutí a deprese.

Je zřejmé že prostředí, ve kterém vyrůstala bylo extrémně rizikové, prostředí bylo nestabilní jak sociálně (chování matky, střídání partnerů) tak i v kontextu střídání bydliště, často se stěhovala. Matkou vztah velmi problematický, s biologickou matkou se spíše dohaduje, dlouhodobě narušený vztah. Která se doprovází bouřlivými hádkami, nadávkami, osočováním, vulgaritou. Upíná se na vztah k hostitelce, využívá jejich nabídek, darů, podpory. Hostitelská rodina se jeví pro matku jako stabilní a dlouhodobá. Umístěna z důvodu záškoláctví, nedostatečná péče, nerespektování autorit, agresivita, sebepoškozování, útky. Jiný důvod projevená fyzická agrese nožem na vychovatele. Nezletilá je třetí nejstarší ze sedmi sourozenců (polorodných) mají jiné otce, za kterými se matka stěhovala a se kterými na čas spojovala život svůj a svých dětí. Mnohdy v extrémně ubohých podmínkách. Nezletilá sděluje že pro matku vždy byli důležitější chlapi než vlastní děti, často to matce vyčítá v komunikaci přes mobilní telefon, často způsobem, který rozpoutá mezi matkou a dcerou hádku plnou urážek, vulgarit.

Osobnostně jsou její úroveň rozumových schopností v projevech nestabilní, nekonzistentní, protichůdná. Autority respektuje výběrově, ale i k těm, které nerespektuje dokáže být pokorná, plnicí, stejně tak jako k těm, které respektuje dokáže být odmítavá, drzá a verbálně agresivní. Uvědomuje si, ale jaký dopad to má na chování autorit k ní. Dokáže ale vztahy chtít napravit, uznat a omluvit se. Manipulativní a účelová. Ke kolektivu se chová celkem mile, má vysoké postavení mezi ostatními. Velmi dominantní vliv na okolí, dívky k ní vzhlíží, podpora. Ke slabším se dokáže chovat zákeřně, agresivně, dokáže se ale chovat ochranně, podpůrně. Vše se odvíjí na základě rozpoložení v daných situacích. Často v konfliktu s ostatními nezletilými dívkami.

Co se týče pracovníku chování k pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům je takový, že má respekt k autoritám, poděkuje, poprosí, vřelá, pokorná, popřípadě je schopná se omluvit. Dodržování zákonů, pravidel, odjezdy a návraty z dovolenek. Schopnost spolupráce je horší, neboť na připomínky autorit, velmi podrážděně reaguje. Ač v zásadě je Marie bez výchovných selhání.

Dále hygienické povinnosti plní pořádně, osobní hygiena, péče o životní prostor a věci, stravování a přípravy stravy, plnění povinností v rámci skupiny i školy. Škola a vztah ke vzdělávání je horší, je informovaná o motivačním stipendiu a dále si prosazuje svá pravidla. Ohrazuje se velmi často proti vnitřním pravidlům. Pravidla však nepřekračuje výrazně v situacích, které jsou lehce odhalitelné. Otázkou je, jak se k pravidlům staví mimo dohled autor.

6.4 NM4

Základní charakteristika (věk, délka pobytu, dítě – anonymizováno, Evix, 2025 - Etoped a Psycholog). Ročník 2009, délka pobytu stanovena neurčitě. Nezletilá pěstounku výchovně nerespektovala, nedodržovala z její strany nastavená výchovná pravidla a vyvolala s ní konflikt, po kterém utekla do péče matky a pěstounka v pěstounské péči již nechtěla pokračovat.

Dále došlo k zamítnutí návrhu matky na svěření nezletilé do její péče, neboť matka se nijak na výchově nezletilé v minulosti nepodílela, v důsledku čehož si s dcerou nevytvořila žádný vztah. Nezletilá péči matky odmítala a dále byla nařízena ústavní výchova nezletilé.

Neboť otec si z důvodu dlouhodobého nezájmu nevytvořil k nezletilé žádný vztah jako podmínku pro řádný výkon výchovy a neboť matka, která jako vychovatelka v minulosti ve vztahu k nezletilé příliš nefungovala nedokázala usměrňovat její nevhodné chování běžnými výchovnými postupy, nezletilá se tak s matkou dostávala do častých a velkých sporů, které někdy končily i útekem. Zavadové chování nezletilé mělo spočívat především v tom, že odmítala respektovat autority dospělých, že nedodržovala z jejich strany nastavená výchovná pravidla a že neplnila svou povinnou školní docházku.

V současnosti je v kontaktu se svojí matkou, vztah se starším bratrem, Původně nařízena ústavní péče z důvodů jako jsou záškoláctví, nedostatečná péče, vulgarita, a hlavním problémem útky. Nerespektování autorit, hádky s matkou a příbuznými, kteří se o ni starali, když zemřela babička, která se o nezletilou starala. Dále pak byla v pěstounské péči u tety, poté pak utekla za matkou. Z kterou do této doby nenavázala žádný Matka má děti, většina ve výchovné péči. Ona sama na útěku.

K podmínkám pro další výkon ústavní péče nezletilé soud zjistil, že nezletilá má i nadále problémy s chováním, že tyto problémy aktuálně spočívají především v častých útěcích mimo ústavní zařízení.

Osobnostně jsou její úroveň rozumových schopností: Nezletilá je milá dívka. mentální úroveň je průměrná. Má některé problémy vyjádřit svoji myšlenku. Je klidná, vyrovnaná, s rozumným náhledem na život. Nezletilá je rozumná žena. Občas jí dělá problémy využít vhodných výrazů, k vysvětlování, ale vždy dojde ke shodě a porozumění obou stran.

Co se týče pracovníku chování k pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům je takový, že má totiž respekt k autoritám, popřípadě je schopná se domluvit nějak. Dodržování zákonů, pravidel, odjezdy a návraty z dovolenek. Schopnost spolupráce, vliv a ovlivnitelnost, schopnost sebezpozování.

Dále hygienické povinnosti plní pořádně, bez obtíží, osobní hygiena, péče o životní prostor a věci, stravování a přípravy stravy, plnění povinností v rámci skupiny i školy. Škola a vztah ke vzdělávání je dobré, na výuku je připravená.

Nenechá se ovlivnit negativními vlivy ve skupině. Má svůj rozum. Povinnosti plní, ale opakovatele vyjadřuje nespokojenost. Nezletilé byl vytvořen individuální plán, na základě že všechny své povinnosti plnila. I ty ohledně dcery, možnost si požádat o zrušení ústavní výchovy.

6.5 NM5

Základní charakteristika (věk, délka pobytu, dítě – anonymizováno, Evix, 2025 - Etoped a Psycholog). Ročník 2009, délka pobytu stanovena neurčitě. žila střídavě u matky a svého přítele, vzhledem k těhotenství umístěna do zařízení, Původně nařízena ústavní péče z důvodů jako jsou záškoláctví, nedostatečná péče, vulgarita, a hlavním problémem útěky. Kontakt s matkou, která je ale omezena na svéprávnosti. Tedy omezena na právech rodičovských. Část rodiny má v cizině. Dívce vyhovuje klidné prostředí, upíná se k matce a často chce k ní odjet. Často si matce stěžuje.

Osobnostně jsou její úroveň rozumových schopností, schopnost spolupráce: samostatnost, nezávislost, výkyvy nálad v průběhu dne otevřená, spolupracující, odmítavá, zlomyslná. Při rozhovoru milá, spíše má ráda samotu, převážně na pokoji. Velmi složitá při komunikaci, radám někdy nerozumí. Moc sama sobě nevěří, pouhá slovní podpora jí velmi pomáhá, povzbuzování, pochvaly. Touží o přijetí do kolektivu. Všimám si, že nezletilá se nedokáže z věcí radovat ani není schopná přijmout pochvalu. Sama neví, proč to tak má.

Co se týče pracovníku chování k pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům je takový, že má respekt k autoritám, poděkuje, poprosí, pozdraví, popřípadě je schopná se omluvit. Dodržování zákonů, pravidel, odjezdy a návraty z dovolenek. K autoritě je slušná, bez arogance a agrese, ale vždy si vše udělá po svém. Volá matce a matka řeší věci za ní.

Dále hygienické povinnosti plní pořádně, nezletilá o svého syna pečuje převážně samostatně, má ho vždy čistě a vhodně oblečeného. Často bývá pohodlná, ráda si poleží, do školy se jí moc vstávat nechce, ale nakonec vše udělá i o syna se samostatně postará. Plní tedy potřeby dle vlastního uvážení, když se jí nechce nedělá také nic. V začátcích o péči se synem tápala, byla nejistá, málo zručná, nevěřila jsi vůbec.

Dodržování doporučení zdravotního personálu, spolupráce s "jeslemi" - styl komunikace se zdravotním personálem, Obecně nezletilá dbá na rady pracovníků a snaží se synovi zajistit vše potřebné. Nezletilá je k nám vždy slušná, na syna se při předávání z jeslí informuje. Z počátku odmítavá ohledně podávání příkrmů, po informaci, že syn vše sní, sama někdy příkrm podá, ale převážně mu podává umělé mléko. Také edukována, jak na domečkách zdrav. sestrou, tak i v jeslích ohledně svačinek (banán, bílý jogurt, přesnídávka atd.)

Celkově své povinnosti plní, k synovi velmi dobrý vztah. Škola jí nebaví spíše by měla v ruce telefon, je v tomto ohledu pohodlná. Dříve si dělala vše po svém, rady a doporučení přehlížela úplněji omezená v základním chápání a důležitostech provádět u dítěte některé úkony. Syna miluje, ale dbá především na svoje pohodlí.

Dívka neustále je na svém pokoji, společnost dívek jí moc nevyhovuje. Nechte s ostatními ani navazovat kontakt. Co se týká mateřství je schopná, důsledná a stará se. Odmítala i jíst ze začátku, stěžuje si často domu. Tráví mnoho času na sociální sítích. Matka omezená na svéprávnosti, v létě na dovolence u babičky. Sociální situace je tedy nestabilní, tím pádem aktuálně zůstává v péči zařízení.

7 Výsledky výzkumu

Vyhodnocení mateřských kompetencí a citové vazby mezi nezletilými matkami a jejich dětmi bylo provedeno na základě dat. Data byla zjištěna ze záznamů personálu a výroků v systému Evixu. Celkové kódování je tvořeno z předem definovaného kódovacího schématu, které bylo vytvořeno na základě rodičovských kompetencí a teorie citové vazby.

Tab. 3. Citová vazba nezletilých matek

Nezletilé matky	Zápisy z Evixu	Převládající kódy	Typ citové vazby
NM1	Okamžitá reakce na pláč, láskyplná manipulace, zpívání, stabilní chování, aktivně se ptá, přijímá kritiku	CR, PK,	Bezpečná
NM2	Úzkostlivá péče, nadměrná kontrola, snaha dělat vše sama, velmi pečlivá péče	CR, PK, NR, AP, SR (lehce)	Úzkostná (ambivalentní)
NM3	Okamžitá reakce na dítě, láskyplnost, ale nestabilita v chování vůči okolí	CR, PK, NR	Bezpečná s rizikovými prvky
NM4	Klidná, vyrovnaná péče, respektuje doporučení, citlivá komunikace s dítětem	CR, PK, AP	Bezpečná (formující se)
NM5	Láskyplná, reaguje na pláč, někdy nejistá, nechá si poradit	CR, PK, NR, AP	Bezpečná s rizikovými prvky

Zdroj: Vlastní zpracování

7.1 Kódování

Jednotlivé kódy byly aplikovány na konkrétní projevy chování matek v každodenních pečovatelských situacích. Zejména v denních reakcích na pláč dítěte, způsobu uklidňování, míře citlivosti, schopnosti sebereflexe a přístupu k odborné pomoci. Typ citové vazby nebyl určován na základě výskytu jednoho kódu, ale na základě jejich opakování, kombinací a dlouhodobé konzistence chování matky vůči dítěti. Následující text je podrobně rozkódován do požadovaných tabulek k příslušnému případu. Kódování je zaměřeno na Rodičovské kompetence, které jsou silně propojeny s citovými vazbami.

Legenda (zkráceně):

- **CR** – citlivá reakce
- **NR** – nekonzistentní reakce
- **AP** – aktivní vyhledávání pomoci
- **SR** – sebereflexe
- **OR** – opožděná reakce
- **PK** – podpůrné konejšení
- **OD** – odmítání doporučení
- **EX** – externalizace odpovědnosti

7.1.1 Citová vazba a rozvinuté rodičovské kompetence

U většiny analyzovaných případových studií převažoval typ bezpečné citové vazby ale i s prvky rizika. Tyto matky vykazovaly vysokou úroveň emocionálních kompetencí, zejména schopnost citlivě a reagovat na signály dítěte, poskytovat mu emoční podporu a vytvářet pocit bezpečí. Typickými projevy

byly okamžité reakce na pláč, podpůrné konejšení prostřednictvím hlasu a fyzického kontaktu a celkově láskyplný přístup k dítěti.

Tyto projevy lze doložit také konkrétními situacemi zachycenými v dokumentaci jednotlivých klientek. Například u jedné z matek bylo zaznamenáno, že při pláči dítěte reagovala okamžitě, dítě zvedla do náruče, mluvila na něj uklidňujícím hlasem a snažila se identifikovat příčinu jeho nepohody. V jiném případě pracovníci zařízení popisovali situaci, kdy matka dítě spontánně konejšila jemným hlasem a fyzickým kontaktem, přičemž bylo patrné, že dítě na její přítomnost reaguje zklidněním. Tyto situace naznačují schopnost matek vnímat potřeby dítěte a adekvátně na ně reagovat.

Současně se u těchto matek objevovala adekvátní úroveň výchovných kompetencí, zejména schopnost vytvářet základní strukturu péče, dodržovat denní režim dítěte a přiměřeně reagovat na jeho potřeby bez nadměrné kontroly či emoční nestability. V některých zápisech bylo například uvedeno, že matky pravidelně dodržují čas krmení, spánku i hygieny dítěte a snaží se vytvářet stabilní každodenní režim. U některých matek se však současně objevovaly dílčí limity, například nejistota při interpretaci některých signálů dítěte nebo potřeba častějšího ujištění ze strany personálu.

Praktické a pečovatelské kompetence byly u většiny matek stabilní a funkční. Matky zvládaly běžné úkony péče o dítě, jako je krmení, přebalování nebo uspávání, a byly schopny aplikovat doporučení odborného personálu v každodenní praxi. V dokumentaci se například objevují záznamy o tom, že matky aktivně pracují s doporučeními týkajícími se výživy nebo spánkového režimu dítěte a snaží se je začlenit do své každodenní péče.

Významnou roli sehrávaly rovněž sociální kompetence, zejména schopnost komunikovat s pracovníky zařízení a aktivně vyhledávat pomoc v situacích, ve kterých si matky nebyly jisté. V některých případech matky samy iniciovaly rozhovor s pracovníky zařízení například ohledně vhodného složení stravy dítěte nebo řešení drobných zdravotních obtíží. Aktivní žádost o radu v oblasti výživy, zdravotní péče či režimu dítěte byla interpretována jako projev rodičovství, nikoli selhání.

Tyto projevy byly úzce propojeny s kompetencí sebereflexe, tedy schopností uvědomovat si vlastní limity, přijímat zpětnou vazbu a učit se z chyb. V některých záznamech je například uvedeno, že matky dokázaly reflektovat situace, ve kterých si nebyly jisté správným postupem, a následně se snažily doporučení pracovníků aplikovat v praxi. Některé bylo potřeba občas upozornit. Tato schopnost reflektovat vlastní rodičovské jednání představuje důležitý předpoklad dalšího rozvoje rodičovských kompetencí.

7.1.2 Citová vazba a nerovnoměrný rozvoj kompetencí

U jedné případové studie byly identifikovány projevy úzkostné (ambivalentní) citové vazby. V tomto případě byla úroveň emocionálních kompetencí vysoká, avšak nevyvážená. Matka reagovala na potřeby dítěte bezprostředně, avšak její chování bylo provázeno zvýšenou úzkostností, přehnanou kontrolou a emoční nejistotou.

Tyto projevy se promítaly do výchovných kompetencí, kdy bylo obtížné nastavovat hranice přiměřeně vývojové úrovni dítěte. Praktické kompetence byly zvládnuty velmi pečlivě, místy až rigidně, což mohlo souviset se snahou matky kompenzovat vlastní nejistotu. Sociální kompetence byly zachovány, avšak

vyhledávání pomoci bylo někdy motivováno spíše úzkostí než sebereflexí. Tento vzorec naznačuje, že samotná vysoká míra péče nemusí automaticky vést k bezpečné citové vazbě, pokud není doprovázena emoční stabilitou a vyváženou seberegulací.

7.1.3 Citová vazba a výsledky propojení s kompetencemi

Nebyly pozorovány dlouhodobé deficity v emocionálních kompetencích, systematické ignorování potřeb dítěte ani chaotické a nepředvídatelné chování matek. Tento fakt lze interpretovat v souvislosti s institucionálním prostředím zařízení, které nezletilým matkám poskytuje strukturovanou podporu, dohled a průběžné rozvíjení mateřských kompetencí.

Závěrem lze konstatovat, že kvalita citové vazby mezi nezletilými matkami a jejich dětmi úzce souvisí s úrovní a vyvážeností mateřských kompetencí. Důraz byl kladen zejména na přítomnost kódů citlivé reakce, podpůrného konejšení, konzistentního chování a aktivního vyhledávání pomoci, které jsou v odborné literatuře spojovány s bezpečnou citovou vazbou, popřípadě s riziky.

Výsledky v tabulce 4 ukazují, že i u velmi mladých matek může při adekvátní podpoře docházet k rozvoji bezpečné citové vazby, zejména pokud jsou posilovány emocionální kompetence, sebereflexe a schopnost spolupráce s odborným okolím.

Tab. 4 ,Souhrn citové vazby

Typ citové vazby	Počet případů	Záznamy z Evixu
Bezpečná	2	Převládá citlivá reakce, konzistence, přijetí podpory
Bezpečná s riziky	2	Vazba k dítěti stabilní, osobnostní faktory matky rizikové
Úzkostná (ambivalentní)	1	Přehnaná kontrola, emoční závislost, úzkost
Vyhýbavá / dezorganizovaná	0	V souhrnu se nevyskytla

Zdroj: Vlastní zpracování

7.2 Interpretace kódování a rodičovských kompetencí

V této kapitole bude poukázáno na kódování, ve které je znázornění v souladu se stanovenou hlavní výzkumnou otázkou. HVO: Jaké jsou rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

Můžeme říct, dle zjištěných dat, které kompetence jsou ve výzkumu nejvíce zastoupeny. V první řadě emocionální a následně pečovatelské kompetence, které mají dívky osvojené. A také propojené s citovými vazbami. Pokud se zaměříme na ty, které lehce pokulhávají, můžeme se zaměřit na výchovné kompetence. Neboť v tomto ohledu, mají některé dívky stále mezery. Potřebují podporu a pomoc při výchově svých dětí.

Při interpretaci těchto získaných dat bude odkazováno na teoretickou část předkládané práce. V kterých je vysvětleno těchto pět uvedených klíčových rodičovských kompetencí a na základě nich, můžeme zformulovat a definovat následující dílčí výzkumné otázky. Ve kterých se nachází přímé ukázky záznamů z Evixu. Záznamy jsou zapisovány od vychovatelů zdravotních sestřiček ústavu.

Celkové poznatky z kódování, jsou uvedeny následovně vždy pod kódem matky z charakteristiky. A ten obsahuje souhrn u každého kódu matky. Je vytvořen a vyznívá z celkového kódování jednotlivých kompetencí, které byli definovány v teoretické práci.

7.3 Emocionální kompetence

DVO 1: Jaké jsou emocionální kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

- *„Dcera nezletilá s radostí a důvěrou vstupuje do interakcí a objevování světa. „Nezletilá vytváří bezpečné prostředí, reaguje adekvátně na podněty dítěte, podporuje jeho sebejistotu. „Na nepohodu dítěte reaguje... konejší, zpívá jí“ NM1 – PK, CR*
- *„Péči o dceru zvládá zcela samostatně, dítě je čisté, pravidelně dává příkrmy (jogurty, ovoce), manipulace s dcerou je láskyplná, bezpečná. „Ukazuje schopnost projevit citovou blízkost a stabilitu., Podporuje psychomotorický vývoj... zpívá, věnuje pozornost“ Potřebuje vedení a kontrolu, připomínání“ NM1-PK*
- *„Pozorná k synovi, pěkně rozvíjí jeho schopnosti. Syn reaguje na slovní projev vedený k němu a při kontaktu s lidmi se usmívá. Je úzkostlivá k synovi“ NM2-CR*
- *Dítě pozitivně reaguje na sociální kontakt a jeví známky spokojenosti. Na prvním místě je syn... pečuje o něj vzorně“NM2-CR*
- *„Péče o dítě, nezletilá plnohodnotně pečuje o syna, povídá si s ním, polohuje ho, pravidelně přebaluje. Nehne se od něj“ Nezletilá poskytuje dítěti dostatečnou emocionální i fyzickou péči a vytváří prostředí pro jeho vývoj. Reaguje na slovní projev, syn reaguje úsměvem“NM2-CR*
- *„V péči o dceru se velmi snaží, chová se láskyplně, zpívá jí písničky a povídá na ni“ I když o to občas nestojí“NM3-CR*
- *„Dcera pro ni tvoří takovou vnitřní kotvu. Díky ní se dokáže rychle zklidni.“ NM3-CR*
- *„Dítě má pro matku stabilizační význam a pozitivně ovlivňuje její chování. Na projevy dcery stabilní, jednoznačná. Reaguje okamžitě na jakýkoliv projev dítěte“NM3-CR*
- *„Péče o dceru je pěkná, snaží se jí dávat hračku do ruky a povídat si s ní“ NM4-CR*
- *„O dceru pečuje s velkou láskou, má velký zájem a pečuje o ni svědomitě“ NM4-CR, PK*
- *„Často jej pusinkuje, hraje si s ním a povídá si s ním“ NM5-CR, PK*
- *„Na dítěti jí hodně záleží, věnuje se mu, syn reaguje hned na každého“NM5-CR*
- *„Nezletilá není zvyklá na zvukové projevy dítěte a někdy ztrácí nervy.“ „Zároveň se však objevují situace, kdy matka ztrácí trpělivost“NM5-NR*

Emocionální kompetence CR, PK, NR a její důsledky jsou takto stanoveny. Matky dokážou navázat bezpečnou citovou vazbu s dítětem. Dítě projevuje důvěru, radost a citovou otevřenost. Citlivá reakce a zrcadlení emocí podporují psychický a sociální vývoj dítěte. Většina matek reaguje citlivě, poskytuje

afektivní podporu, hraje si s dítětem a je schopna konejšit. NM 3 a NM4 ukazují stabilitu a vnitřní kotvu dítěte.

Význam pro výzkum můžeme definovat takto, následovně Emocionální kompetence je klíčovým indikátorem mateřské zralosti u nezletilých matek. V tomto případě se CR A PK ukázala jako pozitivní projev ukazující schopnost vytvořit stabilní emoční prostředí, u každé z matek. Pouze u NM5 se ukázal kód NR.

7.4 Pečovatelská kompetence

DVO 2: Jaké jsou pečovatelské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

- *„Rozvoj jemné motoriky dítěte, rozvoj komunikace, barvy, tvary, čáranice, kola. Dceru ráno hezky nakrmila“.* „Aktivně podporuje psychomotorický a kognitivní rozvoj dítěte“ NM1.-PK
- *„Dítě nemá žádný režim a vzor ze strany matky. Nezletilá se snaží ve všech směrech rozvíjet dceru, bohužel jí stále chybí důslednost ve výchově, nastavení hranic. “Pečovatelské kompetence jsou vyvíjeny postupně, vyžadují vedení., Podporuje psychomotorický vývoj... zpívá, věnuje pozornost“ „Potřebuje vedení a kontrolu, připomínání“* NM1-OR
- *„Nezletilá nadále stejně pečlivá v péči o syna, je samostatná.“ „Dodržuje časové intervaly krmení, syn čistý“* NM2-PK
- *„Matka zvládá základní péči o dítě bez větších problémů a je schopna o dítě pečovat samostatně.“ „Péče o syna v pořádku, prospívá dobře a přibírá na váze“* NM2-PK
- *„Na počátku pobytu bylo nutné nezletilou instruovat ve správné manipulaci s dítětem., Špatně polohuje dítě, poučena o správné manipulaci s miminkem a bezpečnosti dítěte.“ „Po poučení byla schopna doporučení respektovat a aplikovat v praxi“ „Po poučení se snaží, je klidná“* NM2-OR
- *„Dcera je vždy čistá, upravená.“ „Má mezery v praní prádla a lehce v domácnosti“* NM3-CR
- *„O malou pečuje velmi pěkně.“* NM3-CR
- *„Péče o dceru bezproblémová, je vidět, že dceru miluje.“* NM3-CR
- *„Dcera vždy čistá a vhodně oblečená.“ „Nezletilá zvládá péči o dítě velmi dobře“* NM4-PK
- *„Pravidelně předává dceru do jeslí a poskytuje informace o jejím stavu.“ „Matka rovněž dodržuje hygienu a pravidelně předává dítě do jeslí“* NM4-PK
- *„Syn je vždy čistý a vhodně oblečený.“ „Ze zápisů vyplývá, že nezletilá zvládá základní péči o syna“* NM5-PK
- *„V době nemoci syna pod dohledem zdravotní sestry samostatně podává předepsanou medikaci.“ „Matka také spolupracuje se zdravotnickým personálem“* NM5-AP
- *„Syn byl položený na gauči a až po několika upozorněních ho dala do postýlky.“ Zároveň se však objevují situace, kdy potřebuje větší vedení.* NM5-NR

Pečovatelská kompetence PK, OR, CR, AP, NR má důsledky takto stanoveny. Matky se učí z chyb, adaptují své chování a regulují emoce. Pomáhá to minimalizovat konflikty a reagovat adekvátně na potřeby dítěte. Význam pro výzkum je takový, že pečovatelská kompetence je důležitá pro dlouhodobé zvládnání mateřství a predikci schopnosti nezletilých matek růst a přijímat pomoc.

Nejvíce byla zastoupena PK NM2 + NM4. OR se vyskytuje pouze u NM1+NM2. CR se vyskytuje pouze u NM3. AP, NR se vyskytuje pouze u matky NM5, která komunikuje s personálem a až na upozorňování poslechne.

7.5 Výchovné kompetence

DVO 3: Jaké jsou výchovné kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

- *„Nezletilá by se měla u dcery zaměřit na nácvik vyprazdňování do nočníku. Před prázdninami už by se naučila, nyní je jí to jedno. „Potřeba vedení při zavádění pravidel a rutiny. Chybí důslednost, nastavení hranic“ NM1-NR*
- *„Bojuje s nedostatkem důslednosti ve výchově, nastavení hranic u dítěte, nechá si poradit, sama se ptá, jak se k dceři chovat. „Výchovné kompetence se rozvíjejí, ale stále vyžadují podporu a připomínání“. NM1-NR*
- *„Syn má k obědu již mletou stravu, začíná se učit jíst lžičkou.“ Matka podporuje samostatnost dítěte a postupně zavádí nové vývojové kroky odpovídající věku dítěte (NM2-PK*
- *„Rozvíjí jeho motoriku, otáčení a úchop.“ Nezletilá podporuje psychomotorický vývoj dítěte prostřednictvím běžných každodenních činností.NM2-PK*
- *„Nezletilá se snaží rozvíjet pohybové schopnosti, jemnou motoriku a řeč.“ NM3-PK*
- *„S dcerou si hraje, komunikuje a povídá si s ní.“ (NM3-PK*
- *„Péče o dceru je pěkná, snaží se jí dávat hračku do ruky a povídat si s ní.“ NM4-PK*
- *„O dceru pečuje s velkou láskou, má velký zájem a pečuje o ni svědomitě.“ NM4-PK*
- *„Byla edukována, aby si více se synem hrála a oslovovala ho jménem.“ Nezletilá je postupně vedena k tomu, aby se synovi více věnovala a podporovala jeho vývoj.NM5-AP*
- *„Názorné ukázky od pracovníků si brala k srdci.“ NM5-AP*

Výchovné kompetence NR, PK, AP a její důsledky jsou takto stanoveny. Matky zvládají základní péči o dítě hygiena, strava, oblékání, stimulace vývoje. Dítě dostává pravidelnou a bezpečnou péči, která podporuje jeho psychomotorický rozvoj. Některé matky mají slabou důslednost, chybí nastavení hranic NM1, jiné jsou konzistentní, stabilní a to NM3 + NM4. NM5 spolupracuje adekvátně s pracovníky.

Význam pro výzkum, praktická péče je zastoupena a nezletilé matky zvládají rutinní péči i bez zkušeností.

7.6 Sociální kompetence

DVO 4: Jaké jsou sociální kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

- *„Nezletilá dokáže uplatnit pozitivní sociální interakce s dítětem, i když její interakce s vrstevnicemi jsou problematické. Ve vztahu k dceři byla vždy klidná, trpělivá, snaživá, milující.“*NM1--CR
- *„Své problémy řeší někdy bez rozmyslu, do situace zatáhne ostatní dívky a je dezorientována.“* Sociální kompetence v interakci s dospělými a vrstevníky se stále rozvíjejí, vyžaduje dohled. *Nechá si poradit, sama se ptá, jak se má chovat“.* NM1-AP
- *„Nadále se straní ostatních dívek, vychází dle poměrů, pobízí ostatní k úklidu.“* Nezletilá je spíše uzavřená a kolektiv nevyhledává, nicméně není konfliktní a dokáže fungovat v rámci skupiny“NM2-AP
- *„Kolektivu ostatních dívek se nijak nestrání a je jimi bez problémů přijímána.“* Postupně dochází ke zlepšení její adaptace na prostředí zařízení a ke stabilizaci sociálních vztahů. *Nechá si poradit, dodržuje doporučení“* NM2-AP
- *„Ke kolektivu se chová mile, má vysoké postavení mezi ostatními dívkami. „Na druhou stranu se u ní objevují i konfliktní situace“* NM3-NR
- *„Zpočátku mírné výchovné problémy ve škole i na výchovné skupině.“* Tyto situace souvisejí s její impulzivitou a temperamentem. *Občas požádá o pomoc“*NM3-AP, NR
- *„Po neshodě se druhý den omluvila a uvědomuje si své chyby.“* NM3-CR
- *„Nezletilá je vůdčí osoba na skupině, zatím v dobrém slova smyslu.“* NM4-CR
- *„Chová se slušně a předává informace o dceři.“* Zároveň je schopna spolupracovat s personálem zařízení. *Pravidelně předává informace do jeslí, není-li si jistá, doptává se“*NM4-AP
- *„Často se zdržuje na pokoji a je nutné ji motivovat k ostatním činnostem.“* Nezletilá se spíše straní kolektivu a preferuje samotu“ NM5-AP
- *„K pracovníkům je slušná, pozdraví, poděkuje a dokáže se omluvit.“* Přesto je její komunikace s pracovníky zařízení většinou bezproblémová. *Dodržuje doporučení personálu“*NM5 AP

Sociální kompetence AP, CR, NR a její důsledky jsou takto stanoveny. Některé matky mají problémy s důsledností a nastavováním hranic. Přesto dokážou vést dítě a předávat informace institucím. Většina matek je schopna spolupracovat s institucemi, přijímat doporučení a aktivně hledat podporu.

Význam pro výzkum, tato kompetence ukazuje potřebu podpory v oblasti nastavování hranic a výchovných strategií u nezletilých matek. Pouze u NM3 je potřeba si všimnout NR konfliktu, která může být do budoucna nevhodná.

7.7 Ekonomické kompetence

DVO 5: Jaké jsou ekonomické kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu?

- „Na základě pozorování aktivní při všech činnostech. Vzorně si uklidila pokoj a šatní skříň, chování slušné. Dostala stipendium za prospěch. „Přenesené do ekonomických kompetencí: schopnost plánovat denní režim, péči a domácí úkony“NM1-PK
- „Nezletilá má základní přehled o příjmech a výdajích a byla poučena o smysluplnosti hospodaření s financemi“ NM2 – SR
- „Rodičovský příspěvek využívá především na potřeby syna a vlastní potřeby se snaží pokrývat z brigád, což naznačuje snahu o zodpovědné hospodaření“ NM2-SR
- „Šetří si zbytek hotovosti a dokáže rozpočítat peníze na celý měsíc.“ Finanční prostředky využívá především na potřeby dítěte a plánuje výdaje s ohledem na jeho potřeby“NM3-SR
- „Nákup zvládá samostatně, zná hodnotu peněz a dokáže si rozplánovat výdaje“NM4-PK
- „Má přehled o cenách surovin, účtenky předává v pořádku a vrací zbytek peněz.“ NM4-PK
- „Nezletilá má základní přehled o hospodaření s penězi, avšak její finanční chování není vždy zcela stabilní. Dle mých poznatků“ „Peníze si nechává u sebe na vlastní zodpovědnost a často je utratí. „Rodičovský příspěvek si vybírá postupně pouze v menších částkách“NM5-NR

Ekonomická kompetence SR, PK, NR a mají tyto důsledky a jsou takto stanoveny. Matky umí hospodařit, snaží se mít přehled o svých výdajích. To se ukázalo u ostatních, NM1+NM2+NM3+NM4. Z hlediska kódovacího schématu se ekonomická kompetence nepřímo promítá zejména do kódů sebereflexe a aktivního vyhledávání pomoci.

NM5 se nám zde ukazuje jako nebezpečný kód hospodaření. Naopak absence této kompetence může souviset z odpovědnosti, kdy je odpovědnost za finanční situaci přesouvána na okolí nebo instituce.

Znázorňuje menší riziko ohledně šetření a nakládáním s financemi. V institucionálním nebo podporovaném prostředí může být tato kompetence nahrazena sociální podporou (ústav, rodina). Po odchodu do samostatného života by však její absence mohla ohrozit stabilitu rodiny a schopnost zabezpečit dítě. Ukazuje, že u nezletilých matek je často tato oblast vyžadující externí podporu, a je riziková pro dlouhodobou samostatnost. Že by matky samostatně plánovaly výdaje

Z následujícího kódování vyplívá toto zjištění. Celkově se kód PK v konečné fázi analýzy vyskytl 21krát, což z něj činí nejčastěji zastoupenou kategorií. Nejvyšší frekvence byla zaznamenána u jeho podpůrně konejšivé formy. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií byl kód CR s celkovým výskytem 14 případů. Následoval kód AP, který se objevil 10krát. Čtvrté místo zaujímá kód NR s četností 7 výskytů. Na pátém místě se umístil kód SR, zaznamenaný ve 3 případech, a nejméně zastoupeným byl kód OR, který se vyskytl ve 2 případech.

NM1: Analýza záznamů ukazuje, že nezletilá matka vyvinula značný pokrok ve všech pěti oblastech kompetencí, zejména v emoční a pečovatelské sféře. Výchovné, sociální a Pečovatelské kompetence jsou stále v procesu rozvoje a vyžadují podporu a dohled. Mateřství poskytlo motivaci a smysl, který pozitivně ovlivnil její chování a přístup k dítěti. Celkově lze konstatovat, že nezletilá má potenciál stát se kompetentní matkou, pokud bude mít k dispozici adekvátní podporu a vedení v období po opuštění ústavu.

NM2: Lze konstatovat, že nezletilá matka disponuje dobře rozvinutými emočními a pečovatelskými kompetencemi, které odpovídají jejímu věku. Péče o dítě je stabilní a dítě prospívá bez známek zanedbávání. Sociální kompetence jsou spíše omezené, nezletilá je uzavřenější a obtížněji navazuje vztahy s vrstevníky. Ekonomické kompetence jsou zatím v počáteční fázi, nicméně matka projevuje snahu hospodařit zodpovědně a potřeby dítěte staví na první místo. Nezletilá je starostlivá a pečlivá matka, která péči o syna vnímá jako svou hlavní životní prioritu. Další vývoj její situace je však významně ovlivněn sociálními podmínkami rodiny a nutností řešit její návrat do ciziny po ukončení pobytu ve výchovném zařízení.

NM3: Nezletilá matka disponuje relativně dobře rozvinutými emočními a pečovatelskými kompetencemi. O dítě pečuje zodpovědně a snaží se podporovat jeho vývoj. Pozitivní je také její schopnost hospodařit s finančními prostředky a zajistit základní potřeby dítěte. Prezentuje se jako nejlepší matka. Slabší oblastí jsou sociální kompetence, které jsou ovlivněny její impulzivitou a předchozími zkušenostmi z rodinného prostředí. Přesto však dokáže reflektovat své chování a v případě konfliktu se omluvit. Celkově lze konstatovat, že mateřství mělo na nezletilou pozitivní vliv a vedlo k určité stabilizaci jejího chování. Péče o dítě se pro ni stala významným motivačním faktorem a přispěla k postupnému rozvoji jejích rodičovských kompetencí.

NM4: Můžeme říct, že nezletilá matka vykazuje dobře rozvinuté pečovatelské a emocionální kompetence. Péče o dítě je stabilní a dítě prospívá. Pozitivní je také úroveň ekonomických kompetencí, kdy nezletilá dokáže samostatně hospodařit s finančními prostředky a plánovat nákupy. V oblasti sociálních kompetencí je schopna fungovat v kolektivu a spolupracovat s personálem zařízení. Nezletilá přistupuje k mateřství zodpovědně a péče o dítě je pro ni prioritou. Pokud bude její vývoj pokračovat stejným směrem a podaří se stabilizovat její životní situaci, existuje předpoklad pro její postupné osamostatnění a integraci do běžného sociálního prostředí.

NM5: Na základě analýzy lze konstatovat, že nezletilá matka má k synovi vytvořené citové pouto a základní pečovatelské kompetence zvládá. Slabší stránkou je především nízká míra aktivity, hospodaření s penězi a menší trpělivost při péči o dítě, což souvisí s její osobnostní nejistotou a nízkým sebevědomím. V sociální oblasti se spíše straní kolektivu a tráví většinu času o samotě. Pozitivní je, že nezletilá přijímá doporučení pracovníků zařízení a postupně se učí nové dovednosti v péči o dítě. Další rozvoj rodičovských kompetencí proto závisí především na pokračující podpoře odborného personálu a stabilizaci její sociální situace. Ale také se u ní objevují prvky laxnosti.

8 Diskuse

Cílem této práce bylo analyzovat mateřské kompetence nezletilých matek na základě kvalitativní analýzy případových studií a kódování projevů citové vazby. Zjištěné výsledky lze diskutovat ve vztahu k odborné literatuře zaměřené na rodičovské kompetence, vývojovou psychologii a teorii citové vazby.

Výsledky ukazují, že nezletilé matky v analyzovaných případech vykazují především silné emocionální kompetence, což je v souladu s teorií citové vazby. (Bowlby, 2023) Opakovaně se objevovaly projevy citlivé reakce podpurného konejšení a afektivní blízkosti, které odborná literatura považuje za klíčové pro vznik bezpečné citové vazby mezi matkou a dítětem. (Vágnerová, 2012) Uvádí, že schopnost emoční dostupnosti rodiče má zásadní význam pro zdravý psychický vývoj dítěte, což se v této práci potvrdilo zejména prostřednictvím pozitivních reakcí dětí na matčino chování.

Zajímavým zjištěním je skutečnost, že emocionální kompetence nezletilých matek byly často na vysoké úrovni, a to navzdory jejich nízkému věku. Toto zjištění částečně kontrastuje s některými vývojovými teoriemi (Langmeier, Krejčířová, 2006), které upozorňují na riziko nezralosti v adolescenci. Výsledky práce však naznačují, že mateřská role může v určitých případech urychlit proces psychosociálního zrání, zejména pokud je matce poskytována adekvátní podpora ze strany ústavu.

8.1.1 Soulad a nesoulad s teoretickými modely rodičovských kompetencí

Při porovnání zjištěných výsledků s teoretickými modely rodičovských kompetencí (např. český rámec kompetencí a Parental Competence Scale dle Reparaz et al., 2021) lze konstatovat, že nejvíce zastoupené byly emocionální a praktické kompetence. Tyto oblasti odpovídají dimenzi „Warmth“ a částečně také „Education in Fortitude“, které zdůrazňují vřelost, odpovědnost a vytrvalost rodiče.

Naopak méně zastoupené byly výchovné kompetence spojené s nastavováním hranic a důsledností, což se projevovalo kódy opožděné reakce a slabého nastavování hranic. Tento nesoulad s teoretickými modely může být vysvětlen věkem matek a jejich omezenými zkušenostmi s výchovou dítěte, zejména v oblasti dlouhodobého vedení a regulace chování dítěte.

Sebereflexe se v datech objevovala, avšak nebyla přítomna u všech případů. V některých situacích byla zaznamenána menší míra odpovědnosti což může dle odborné literatury souviset s nižší úrovní osobní zralosti a s obrannými mechanismy typickými pro adolescenci.

8.1.2 Faktory ovlivňující zvládání mateřských kompetencí

Výsledky naznačují, že zvládání mateřských kompetencí je ovlivněno několika faktory. Mezi klíčové patří věk matky, její osobnostní charakteristiky, podmínky, kde vyrůstala a její návyky. Předchozí zkušenosti s péčí o dítě, většinou se jedná o zkušenosti z rodinného prostředí. Především míra sociální a institucionální podpory. V analyzovaných případech se ukázalo, že matky, které aktivně vyhledávaly pomoc a spolupracovaly s odborníky, vykazovaly stabilnější kompetence napříč oblastmi.

Podpora ze strany zařízení, zdravotníků a sociálních pracovníků se jeví jako zásadní ochranný faktor, který může kompenzovat nezralost vyplývající z nízkého věku. Toto zjištění je v souladu se zahraničními studii, které zdůrazňují význam podpurného prostředí pro mladé rodiče. (Belsky, 2015)

8.1.3 Omezení výzkumu

Je nutné zmínit prvky, které omezovali průběh této práce. Prvním z nich je subjektivita zápisů, které byly primárním zdrojem dat. Záznamy vznikaly prostřednictvím pozorování osobou, což mohlo ovlivnit interpretaci chování matek, v některých případech. Rovněž zvolená kvalitativní strategie a limitovaný malý počet případů neumožňují zobecnění výsledků na populaci všech nezletilých matek, ale poskytují hlubší vhled do individuálních zkušeností a projevů mateřských kompetencí. Výzkum byl omezen zápisy pracovní z ústavu, které mohou být každou osobou interpretovány jinak. Může se objevit, že při tvoření zápisů je každý člen jinak objektivní a může nezletilou vnímat úplně jinak než druhý.

8.1.4 Možnosti dalšího výzkumu

Jak uvádí Parental Competence Scale (Reparaz, Rivas, Osorio et al., 2021), Rodičovská kompetence se v jeho odborném výzkumu zaměřuje především na dvě hlavní oblasti: jednak na obecné charakteristiky rodičů, které se projevují ve výchovných stylech, a jednak na konkrétní rodičovské chování, označované jako rodičovské praktiky a související s konceptem rodičovské kompetence.

Výchovný styl lze chápat jako souhrn postojů rodičů k dítěti, které společně vytvářejí určité emoční prostředí, v němž se rodičovské jednání odehrává. Tento koncept je dlouhodobě zkoumán v pedagogice, psychologii i sociologii a stal se základem pro tvorbu programů podporujících zdravé rodinné vztahy.

Naopak rodičovské praktiky představují konkrétní způsoby chování rodičů zaměřené na dosažení určitých výchovných cílů. Výzkum v této oblasti sleduje, jak tyto praktiky ovlivňují vývoj dítěte v různých životních etapách a oblastech, a snaží se identifikovat jednotlivé složky rodičovství a jejich vzájemné vztahy.

Propojení obou přístupů nabízí model, podle něhož je vliv rodičů na vývoj dítěte výsledkem kombinace tří prvků: cílů socializace, konkrétních výchovných postupů a celkového výchovného stylu, tedy emočního klimatu v rodině. Výchovný styl zde funguje jako kontext, který ovlivňuje účinnost jednotlivých rodičovských praktik.

Rodičovská kompetence se pak označuje jako schopnost rodičů pečovat o dítě, chránit ho, vychovávat a podporovat jeho zdravý vývoj. Představuje klíčový aspekt pozitivního rodičovství a stala se základem pro vznik různých vzdělávacích programů, jejichž cílem je posilovat rodičovské dovednosti, znalosti i postoje napříč vývojovými fázemi dítěte.

Tento koncept byl zkoumán jak v období dětství, tak v adolescenci a rané dospělosti, a to z pohledu rodičů, dětí i jejich kombinace. Dosavadní výzkum se však často zaměřoval spíše na řešení problémů než na prevenci, tedy na podporu rodin až ve chvíli, kdy se obtíže již objevily.

Zvláštní význam má studium rodičovské kompetence právě v období adolescence, které je charakteristické rychlými změnami v sociální i kognitivní oblasti. V této fázi dochází k proměně sociálních vztahů, cílů i způsobu myšlení, což klade na rodiče nové nároky.

Důležitou součástí rodičovské kompetence je také předávání sociálních hodnot, které významně ovlivňují psychickou pohodu adolescentů i jejich budoucí fungování v dospělosti. Mezi klíčové hodnoty v tomto období patří zejména statečnost a respekt k soukromí. Proto je důležité, v jakém prostředí nezletilé matky vyrůstaly, neboť se to následovně odráží v jejich vlastním rodičovství.

Rodiče by měli děti vést k tomu, aby dokázaly zvládat obtížné situace, odolávat negativním vlivům a přistupovat k problémům aktivně a vytrvale. To však vyžaduje, aby sami rodiče tyto vlastnosti a hodnoty rozvíjeli a uplatňovali ve svém chování.

Nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím životní spokojenosti se ukázala vřelost neboli emocionální kompetence. Mladí jsou spokojenější tehdy, když jim rodiče poskytují podporu, naslouchají jim a aktivně s nimi tráví čas. Zároveň je vřelost spojena s nižší konzumací alkoholu, menší závislostí na internetu a lepšími školními výsledky.

Náročnost rodičů hraje významnou roli především v regulaci užívání alkoholu a času stráveného online. Jej přínos se však projevuje zejména tehdy, pokud není příliš přísná a je vyvážená vřelým přístupem. Výchova ke statečnosti, tedy rozvoj vytrvalosti, pozitivního myšlení a samostatnosti, úzce souvisí s vyšší životní spokojeností, nižší mírou závislosti na internetu, menším sledováním pornografie a lepšími studijními výsledky. Tento vztah odpovídá poznatkům o významu psychické odolnosti v období dospívání.

Z toho vyplývá, že rodičovská kompetence by měla zahrnovat nejen výchovné dovednosti, ale také systematickou podporu rozvoje důležitých sociálních hodnot. Které se objevují zejména v emocionálních kompetencích.

Na základě těchto poznatků, je potřeba již od dětství podporovat pomocí rodičovských kompetencí. Stránky výchovných kompetencí, jsou jednou z hlavních složek. Rozvoj dětí a práce s nimi, se později odráží v dětech samotných. Jak je v práci zmíněno, má to následně u adolescentu dopad i například v sociální oblasti. Na základě dobrých základů výchovy, mají v životě adolescenti lepší návyky. A funguje jako ochranný faktor. Což je velmi pozitivní aspekt.

Pro další výzkum ohledně mé bakalářky, by bylo přínosné kombinovat kvalitativní a kvantitativní metody, například propojit případové studie s rozhovory nebo standardizovanými dotazníky rodičovských kompetencí. Další možností je výzkum, který by sledoval vývoj mateřských kompetencí nezletilých matek v delším časovém horizontu, například po opuštění institucionální péče.

Za přínosné považuji také výzkum, který by tvořil srovnání nezletilých matek v institucionálním prostředí s matkami žijícími v přirozeném rodinném prostředí nebo zahrnutí zahraničních výzkumů, které by umožnily širší kulturní a systémové porovnání.

9 Návrhy a doporučení k závěru

Na základě mé analýzy případů nezletilých matek a aplikace kódovacího schématu citové vazby a rodičovských kompetencí, lze konstatovat, že nezletilé matky jsou schopny vytvářet funkční a bezpečné vztahy se svými dětmi. Zejména v nejvíce zastoupené oblasti emocionální a pečovatelské péče, mají své citové vazby a kompetence osvojené. Přesto se ale objevují oblasti, které vyžadují systematickou podporu ze strany odborníků.

V praxi se ale ukazuje jako klíčové, podporovat především rozvoj výchovných kompetencí. Zejména schopnost nastavovat hranice a jednat důsledně.

Slabší důslednost a opožděné reakce mohou v dlouhodobém časovém intervalu ovlivnit vývoj dítěte i schopnost matky. Zvládání náročnější výchovných situací, je příkladné. Odborná podpora by proto měla zahrnovat cílené nácviky výchovných strategií, modelování situací a pravidelnou zpětnou vazbu.

Velmi pozitivním zjištěním je také míra sociálních kompetencí, zejména pomoci a spolupráce s odborníky. (Tento potenciál je vhodné dále rozvíjet formou partnerského přístupu pracovníků k nezletilým matkám, který posiluje jejich sebedůvěru a motivaci k dalšímu učení. Další oblastí je také podpora sebereflexe a osobní zralosti.

Posilování schopnosti reflektovat vlastní chování a snižování nedostatků může přispět k dlouhodobé stabilitě mateřské role a k lepšímu zvládnutí stresových situací. Vhodné jsou pravidelné rozhovory, reflektivní techniky a individuální plánování rozvoje mateřských kompetencí.

Dále bych podotkla, že je potřeba se zaměřit dále na oblasti všech kompetencí. Které i přes veškerou snahu a edukaci, jsou zastoupeny svým způsobem v denní rutině matek. I přes to, že vnímám po vlastní návštěvě ústavního zařízení, snahu tyto kompetence s dívkami probírat a pracovat na nich. Řekla bych, že je to spíše zásluhou pracovníků než dívek. Každá z nich neměla do doby, než přišla do ústavu takové schopnosti. Většinou nechtějí ani spolupracovat ale podpora či pomoc dívky pomalu ale jistě motivuje. Hlavním důvodem jejich spolupráce je především jejich dítě, neboť pro něj chtějí jen to nejlepší.

Možná by mohlo dívky například motivovat či zajímat. Různá skupinová cvičení s dětmi, kde by matky například s dětmi cvičily správnou motoriku dětí. Rozvíjeli společně děti pomocí různých říkánek a her.

Důležité bude nadále i práce sociálních pracovníků, v pojetí podpory pečujících osob z blízké rodiny. Aktivně zapojovat osoby z širší rodiny (např. rodiče, prarodiče, partneři) osoby, které by mohly dočasně nebo trvale pomoci na přechodnou dobu tuto funkci převzít, za nezletilou matku nebo ji pomoci.

Pokud dívky odchází ze zařízení je potřeba aby zodpovědné osoby byli v blízkosti matek. Neboť se ukázalo ze zápisů v Evixu, že je potřeba dívkám občas připomínat některé věci a pomáhat jim i v denní rutině. Velký krok samostatnosti po odchodu z ústavu bude velmi náročný a podpora a pomoc bude tím nejlepším, co se může matkám po odchodu nabídnout.

Samozřejmě pokud se tyto dané osoby rozhodnout pomoci matce, dalším krokem by bylo vhodné zapojit i služby. Mezi služby by se dalo osobám nabídnout odborné poradenství, rodičovské edukační kurzy, svépomocné skupiny.

9.1 Návrhy využití v bakalářské práci

Tato bakalářská práce může přispět k odborné praxi i využití pro prevenci a práci s nezletilými dívkami. Následně můžu říct, že v teoretické části mé práce se nachází kódovací schéma. Které může být užitečné, propojuje tak český rámec rodičovských kompetencí s koncepty. Reparaz et al. (2021) tak popisuje zahraniční rámce, které popisující zmíněné kompetence. Využití je tedy jako přehledný nástroj, pro popis mateřských kompetencí nezletilých matek v ústavních prostředích. Schéma jsem následně propojila s citovou vazbou, která nám také dost ukáže o schopnostech a náklonosti k dítěti.

V praktické části práce je ukázka prezentovaného kódování (CR, OR, PK, AP, SR, EX) které by mohlo být, využito jako kvalitativní analytický nástroj, pro práci s kazuistikami, záznamy z pozorování nebo hodnotícími zprávami pracovníků zařízení. Práce tak může sloužit jako inspirační zdroj pro další kvalitativní výzkumy, které jsou zaměřené na rodičovství v rizikových skupinách. Nebo zaměřené na propojení matky a citové vazby mezi dítětem. Dále lze výsledky využít k návrhu intervenčních opatření, v zařízeních pro nezletilé matky, a to například k tvorbě individuálních plánů, aktivit či podpory zaměřených na rozvoj slabších kompetencí a posilování již funkčních oblastí.

Dále mohu říct, že práce může být rovněž využít jako podklad pro doporučení praxe sociálních pracovníků, vychovatelů a zdravotnického personálu, kteří s nezletilými matkami pracují. Práce tak přispívá k stigmatizaci nezletilého mateřství a ukazuje, že při adekvátní podpoře jsou nezletilé matky schopny naplňovat rodičovskou roli kompetentně a zodpovědně.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat mateřské kompetence nezletilých matek prostřednictvím kvalitativní analýzy případových studií a kódování projevů citové vazby. Výsledky výzkumu byly následně interpretovány v kontextu odborných zdrojů, z kterých následně vznikly tabulky, zaměřené na rodičovské kompetence, vývojovou psychologii a teorii citové vazby. Na základě provedené analýzy bylo zjištěno, že rodičovské kompetence představují komplexní péči, která je ovlivněna jak individuálními charakteristikami rodiče, tak sociálními vztahy.

Jedním z klíčových zjištění této práce, bylo ve skutečnosti to, že nezletilé matky vykazovaly poměrně vysokou úroveň emocionálních kompetencí. V jejich chování se opakovaně objevovaly projevy citlivé reakce na potřeby dítěte, podpůrné konejší vazby a snaha o vytvoření blízkého vztahu. Tyto záznamy o projevech vznikly za pomoci teoretické části o citové vazbě, která zdůrazňuje význam emoční dostupnosti rodiče. Mohu tedy říct, že i přes mladší věk dívek, dokázaly matky naplňovat základní potřeby dítěte v oblasti bezpečí a vztahové jistoty.

Zajímavým zjištěním, může být například kontrastující s tradičními vývojovými teoriemi mezi lidmi, které upozorňující na riziko nezralosti v období adolescence. Výsledky této práce však naznačují, že mateřství může i u některých matek působit jako vliv zrání a dospívání. Nejdůležitější je, pokud mladá dívka dostává dostatek podpory, a to ze strany rodiny a okolí.

Při porovnání získaných dat s teoretickými modely rodičovských kompetencí se ukázalo, že nejvíce zastoupené byly kompetence emocionální a pečovatelské. Tyto oblasti odpovídají především dimenzi vřelosti neboli emoční kompetence, která je považována za klíčový faktor pozitivního rodičovství. Warmth – vřelost, tedy schopnost projevovat dítěti náklonnost, podporu a zájem, se dlouhodobě ukazuje jako významný prediktor životní spokojenosti, psychické pohody i celkového vývoje dítěte. Zároveň souvisí s nižším výskytem rizikového chování, jako je užívání návykových látek či nadměrné využívání digitálních technologií. Jak popisují v diskusi s odkazem na Reparaz et al. (2021)

Naopak méně rozvinuté byly kompetence související s nastavováním hranic a důsledností. V některých případech se objevovaly projevy opožděné reakce nebo nedostatečné regulace chování dítěte. Tento nesoulad s teoretickými modely lze vysvětlit omezenými zkušenostmi nezletilých matek a jejich vývojovým stadiem, které je samo o sobě charakteristické hledáním identity a osvojováním sociálních rolí. Které dívky získávají až během svého rozvoje, v průběhu mateřství. Nastavování hranic přitom představuje důležitou součást rodičovské kompetence, která přispívá k rozvoji sebekontroly a odpovědnosti u dítěte. Na které vychovatelky v ústavu, nezletilé matky upozorňují a snaží se jim vstěpovat do paměti.

Významným zjištěním je rovněž tendence, která se v analyzovaných případech objevovala pouze částečně. V některých situacích byla zaznamenána k vlastní odpovědnosti, což může souviset s nižší úrovní osobní zralosti a využíváním obranných mechanismů. Typických pro toto období dospívání. Schopnost reflektovat vlastní chování a přijímat odpovědnost za své výchovné postupy je přitom důležitým předpokladem pro další rozvoj rodičovských kompetencí.

Další část výsledků poukazuje na faktory, které ovlivňují zvládnání mateřských kompetencí. Mezi nejvýznamnější patří věk matky, její osobnostní charakteristiky, rodinné zázemí a předchozí zkušenosti s péčí o dítě. Které jsou popsány v charakteristice nezletilých matek. Zásadní roli hraje také míra sociální a institucionální podpory. Matky, které aktivně zvládali rodičovské kompetence mají bezpečnou vazbu. Ty, které spolupracovaly s odborníky a vyhledávaly pomoc, vykazovaly stabilnější a vyváženější kompetence ale s prvky rizik. Podpůrné prostředí tak lze považovat za klíčový ochranný faktor, který napomáhá zvládnání rodičovské role i v náročných životních situacích.

Z hlediska praktičnosti lze konstatovat, že podpora rodičovských kompetencí by měla být zaměřena nejen na řešení již vzniklých problémů, ale především na prevenci. Důležité je posilovat rodiče v jejich schopnosti vytvářet bezpečné a podnětné prostředí pro dítě, rozvíjet jejich výchovné dovednosti a podporovat jejich osobnostní růst. V případě nezletilých matek je nezbytné zajistit dostupnost odborné pomoci a podpůrných služeb, které mohou významně přispět ke kvalitě péče o dítě. A to zejména po potřebné matky, které čeká odchod ze zařízení, neboť do momentu, než opustí výchovný ústav, mají velkou část pomoci a kontroly.

Důležité je, aby po odchodu byla zastoupena prevence sociálního selhání. Jako sociální selhání víme že je označována situace člověka, který nedostatečným přístupem a fungováním ovlivňuje okolí, což v tomto případě může také hrozit samotné dítě. Tak jak je zjištěno ve výzkumu, dle citové rizikové vazby by to mohlo u nezletilé znázorňovat, návykové látky či dluhy a ohrožení dítěte.

Závěrem lze shrnout, že rodičovské kompetence představují klíčový faktor ovlivňující nejen aktuální fungování dítěte, ale i jeho budoucí vývoj. Kvalitní rodičovská péče, založená hlavně na emoční kompetenci, od které se rozvíjí citová vazba. A následkem toho, jaké pouto má dítě s dítětem a které v rodině kde žila zažila, se následně odráží v jejím přístupu. Je klíčem při předávání zkušeností a rozvoje dítěte, působí jako významný ochranný faktor. Přispívá k celkové životní spokojenosti matky i dítěte. V této bakalářské práci jsme mohli zjistit, že své kompetence nezletilé matky ovládají celkem bravurně. I když je u matek potřeba občasné podpory a pomoci. Podpora těchto důležitých kompetencí, by proto měla být nedílnou součástí vzdělávacích, sociálních i preventivních programů zaměřených na rodinu a nezletilé matky.

Seznam použitých zdrojů

Knihy a odborné publikace:

1. BOWLBY, John. **Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem**. 2., upravené vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-2023-7.
2. DISMAN, Miroslav. **Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele**. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.
3. GOTTWALDOVÁ, Martina a kol. **Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života**. 2006 [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://adoc.pub/dlouhodobá-piprava-dti-s-naizenou-ustavni-vychovou-na-vstup-.htm>
4. HARTL, Pavel. **Stručný psychologický slovník**. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.
5. HENDL, Jan. **Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace**. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
6. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. **Rodinné právo**. Praha: C. H. Beck. ISBN: 978-80-7400-877-1, Vydání: 3.
7. JANDOUREK, Jan. **Sociologický slovník**. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
8. JŮZOVÁ KOTALOVÁ, K., Věra BECHYŇOVÁ, A. CANDIA MUŇOZ, D. KUBIČÍKOVÁ, B. PETRÁNKOVÁ a L. SMUTKOVÁ. **Posilování rodičovských kompetencí**. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018.
9. KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY, Jana HAMANOVÁ a kol. **Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví**. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.
10. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. **Vývojová psychologie**. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. **Rodiče a děti**. 3. upravené vydání. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.
12. MATOUŠEK, Oldřich. **Ústavní péče**. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1999. ISBN 80-85850-76-1.
13. MATOUŠEK, Oldřich a kol. **Sociálně-právní ochrana dětí**. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0831-0.
14. MATOUŠEK, Oldřich a kol. **Metody a řízení sociální práce**. 3. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-2620-213-4. A
15. MATOUŠEK, Oldřich a kol. **Encyklopedie sociální práce**. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7. B
16. ŠAMÁNKOVÁ, Marie a kol. **Lidské potřeby ve zdraví a nemoci – aplikované v ošetrovatelském procesu**. Praha: Grada, 2011.
17. VÁGNEROVÁ, Marie. **Vývojová psychologie: dětství a dospívání**. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
18. VETEŠKA, Jaroslav. **Kompetence ve vzdělávání dospělých: pedagogické, andragogické a sociální aspekty**. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-98-3.

19. VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. **Kompetence ve vzdělávání**. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

Odborné články a knihy (cizojazyčné):

CASSIDY, Jude a Phillip R. SHAVER, eds. **Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications**. 2nd ed. New York: Guilford Press, 2008. ISBN 978-1-59385-874-2.

NUNES, Celina, Liliana AYALA-NUNES, Maria S. LEMOS a Inês PEDRO. Parenting sense of competence: Psychometrics and invariance among a community and at-risk samples of Portuguese parents. **Frontiers in Psychology**[online]. 2022, roč. 13, čl. 981839. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36611475/>

REPARAZ, Carmen, Sonia RIVAS, Antonio OSORIO, Miguel ESTEBAN-GUITART a María J. RODRÍGUEZ. A parental competence scale: Dimensions and their association with adolescent outcomes. **Frontiers in Psychology**[online]. 2021, roč. 12, čl. 652884. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.652884/full>

Elektronické a internetové zdroje:

AZYLOVÝ DŮM ČESKÉ BUDĚJOVICE. **Metodika terénní práce v rodinách s dětmi** [online]. 2018 [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: https://www.azylovydum.cz/wp-content/uploads/2018/04/metodika_tereni_prace_v_rodinach_s_detmi.pdf

ČLOVĚK V PRÁVU. **Rodičovská odpovědnost** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://clovekvpravu.cz/prirucka/5-rodinne-pravo/5-1-rodicovstvi/rodicovska-odpovednost/>

ČLOVĚK V PRÁVU. **Těhotná nezletilá do 15 let – sociálně-právní ochrana dětí** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://clovekvpravu.cz/prirucka/14-socialne-pravni-ochrana-deti/14-9-tehotna-nezletila-do-15-let/>

DULY.CZ. **WHO – Poporodní péče o matku a novorozence** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.duly.cz/wp-content/uploads/2018/06/who-poporodnipec.pdf>

GYNPRENATAL. **Kontakty gynekologických ordinací** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.gynprenatal.cz/kontakty-gynekologickych-ordinaci>

GYNSMEDA. **Interrupce, miniinterrupce, potrat, přerušování těhotenství** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.gynmeda.cz/interrupce-miniinterrupce-potrat-preruseni-tehotenstvi>

MICHÁLEK, Josef. **Výroční zpráva o činnosti školy a školského zařízení ve školním roce 2015/2016** [online]. 2016 [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <http://www.vucernovice.cz/o-nas/vyrocnizpravy/>

NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU. **Nezastupitelné rodičovské kompetence aneb co můžu pro své dítě udělat já a nikdo jiný** [online]. Brno, 2010 [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: http://www.badec.cz/rasto/brozurka/files/brozurka_a5_stranky_po_strankach.pdf

NUTRIKLUB. **Co s sebou do porodnice: seznam věcí pro vás i miminko** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.nutriklub.cz>

PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. **Ústavní výchova** [online]. 2012 [cit. 2025-10-08]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/ustavni-vychova-INF-36>

VÝCHOVNÝ ÚSTAV ČERNOVICE. **Výchovný ústav** [online]. 2025 [cit. 2025-10-08]. Dostupné z: <https://www.vucernovice.cz/vychovny-ustav/>

WIKISKRIPTA. **WikiSkripta – projekt Univerzity Karlovy** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.wikiskripta.eu>

ZDRAVÍ S VOZP. **Prevence v těhotenství II** [online]. [cit. 2025-10-29]. Dostupné z: <https://www.zdravisvozp.cz/clanky/prevence-v-tehotenstvi-ii>

Legislativní zdroje:

ČESKO. **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.**

ČESKO. **Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.**

ČESKO. **Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.**

ČESKO. **Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.**

ČESKO. **Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.**

ČESKO. **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.**

ČESKO. **Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.**

ČESKO. **Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.**

ČESKO. **Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.**

ČESKO. **Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.**

ČESKO. **Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném.**

ČESKO. **Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.**

ČESKO. **Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.**

ČESKO. **Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.**

ČESKO. **Zákon č.588/2020 Sb., Pohlavní zneužití**

Příloha 1: Informovaný souhlas

O poskytnutí dat, pro vypracování výzkumné části bakalářské práce

Téma výzkumu: Rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu

Držitel souhlasu: Lucie Lhotská

Škola: Vysoká škola polytechnická Jihlava, obor Zdravotně sociální pracovník, 3. ročník, prezenční forma studia

Základní informace o výzkumu a jeho provedení: Jmenuji se Lucie Lhotská, píšu bakalářskou práci na téma „Rodičovské kompetence nezletilých matek ve výchovném ústavu“. Vedoucí práce je PhDr. Vlasta Řezníková, PhD. Zjištěné informace z výzkumu budou sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci a případně pro jinou publikační činnost.

Cílem výzkumu je zjistit, jak své kompetence zvládají nezletilé matky, které jsou nezkušené v této roli.

Věřím, že Vaše zkušenosti a názory mi pomůžou se více dozvědět o zkoumaném tématu. Vaše účast ve výzkumu je zcela dobrovolná.

Zvolila jsem jako hlavní formu analýzu dat, která vychází z programu Evixu. Příslušná data budou použita na průzkum zjišťování, jak nezletilé matky tráví svůj běžný den a plní své kompetence. Jestli jsou kompetence matek evidovány v systému, následně budu hledat změny v jejich pokrocích za určité období, pozorovat jejich chování a starostlivost o své dítě. Poté přepíšu podstatná data, výpovědi budu důsledně anonymizovat tak, aby byla co nejlépe zachována Vaše anonymita a zároveň anonymita třetích osob, které mohou být v průběhu zmíněny. Datový záznam bude sloužit jako podklad pro přepis a bude k němu mít přístup pouze držitel souhlasu. Do dvou let po úspěšné obhajobě bakalářské práce bude záznam vymazán. Výzkumnice je vázána mlčenlivostí.

Informovaný souhlas: Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dat, jsem seznámen/a též souhlasím s výše uvedeným textem, kterému rozumím. Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru a dat mohou být citlivé a osobní zkušenosti, názory a obtížná témata. Dávám výzkumnici svolení, že informace, které jsem jí poskytl/a budou použity do bakalářské práce a případně pro jinou publikační činnost. Jsem si vědom/a toho, že bakalářská práce bude po dokončení přístupná široké veřejnosti.

1. Jsem se seznámila s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
2. Dobrovolně souhlasím s daty pro tento výzkum;
3. Je obeznámeno, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytuji bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že:

1. Souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
2. Jsem seznámen se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytuji dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazuji se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností. Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České

V ..... dne .....

Jméno a příjmení respondenta   Podpis respondenta

.....

Příloha 2: Ukázka Charakteristiky č.6.(Ben) Nezkušené matky

Uvedení do kontextu a průběh pobytu v zařízení, přímo dle úryvku z Evixu:

Nezletilá fyzicky nastoupila do zařízení až po narození syna a propuštění z nemocnice. Po příchodu byla zařazena do výchovné skupiny pro nezletilé matky s dětmi, kde o syna pečovala za podpory zdravotní sestry a pedagogických pracovníků. Již v porodnici byla hodnocena jako pečlivá, vnímavá a šikovná matka. Adaptace nezletilé na prostředí zařízení proběhla bez výraznějších obtíží.

V počátečním období pobytu byla nezletilá vnímána jako přátelská a nekonfliktní. V kolektivu na sebe výrazně neupozorňovala a spíše zaujímal pozici pozorovatele. Autoritu pracovníků respektovala a její vystupování bylo slušné. V komunikaci působila otevřeně, přirozeně a často i s humorem. Dlouhodobě byla hodnocena velmi pozitivně, zejména v oblasti péče o syna a dodržování pravidel zařízení.

Nezletilá měla osvojené hygienické a společenské návyky a své povinnosti plnila často nad rámec stanovených požadavků. Aktivně se zapojovala do činností na skupině i do volnočasových aktivit. Byla schopná samostatně sestavit jídelníček, nakoupit potraviny a připravit jednodušší jídla. Po dobu pobytu byla v pravidelném telefonickém kontaktu se svým přítelem a jeho rodinou.

Po ukončení šestinedělí začala nezletilá se synem jezdit na víkendové pobyty mimo zařízení do rodiny svého přítele. Tyto pobyty probíhaly bez komplikací a nezletilá se se synem vracela vždy včas a dítě bylo v pořádku. V té době byla její matka ve výkonu trestu odnětí svobody.

Během pobytu v zařízení došlo k incidentu, kdy nezletilá spolu s dalšími dívkami během samostatné vycházky požíla alkohol. Dechovou zkouškou byl u nezletilé zjištěn alkohol v hodnotě 0,15 ‰. Následně proběhly individuální rozhovory zaměřené na uvědomění si rizikového chování v souvislosti s péčí o dítě. Nezletilá své jednání reflektovala, omluvila se a deklarovala snahu podobnému chování předcházet.

Později však došlo k útěku nezletilé ze zařízení během samostatné vycházky, kdy odešla společně se synem. Následně bylo zjištěno, že dítě ponechala v péči rodiny svého přítele a odešla. Na základě předběžného opatření bylo dítě svěřeno do péče této rodiny. Nezletilá byla následně zadržena Policií České republiky a dočasně umístěna do diagnostického ústavu, odkud byla pracovníky zařízení převezena zpět do výchovného ústavu. Krátce po návratu však znovu utekla.

Po návratu do zařízení se nezletilá zúčastnila případové konference na OSPOD, kde deklarovala snahu změnit své chování a znovu převzít péči o syna. Ten jí byl následně předán zpět do péče. Po určitou dobu opět řádně fungovala v rámci výchovné skupiny a o syna příkladně pečovala. Na jejím chování však byla patrná zvýšená nervozita a snaha o dominanci ve skupině.

Po návratu její matky z výkonu trestu začala nezletilá jezdit se synem na pobyty do její domácnosti. Z jednoho z těchto pobytů se však nevrátila včas do zařízení a následně bylo vyhlášeno pátrání. Později vyšlo najevo, že syna opět předala do péče rodiny svého přítele a odešla. Po vypátrání byla přivezena zpět do zařízení, odkud však opět utekla. Od té doby se nezletilá dlouhodobě zdržuje na útěku a je vedena v celostátním pátrání.

V oblasti vzdělávání byla nezletilá přijata do dvouletého oboru na Střední škole. V důsledku opakovaných útěků však došlo k přerušení její školní docházky a v současnosti má velký počet neomluvených hodin a odloženou klasifikaci.

Syn nezletilé je v současné době v péči rodiny jejího přítele na základě rozhodnutí příslušných orgánů. Podle dostupných informací se nezletilá o syna v období mezi útky aktivně nezajímá a při kontaktu s pracovníky zařízení o něm většinou nehovoří.

Shrnutí:

Na základě dostupných informací lze konstatovat, že v počátečním období pobytu v zařízení nezletilá prokazovala dobré mateřské kompetence. Péče o syna byla hodnocena jako zodpovědná, citlivá a odpovídající jeho potřebám. Postupně však došlo k výraznému zhoršení jejího chování, které se projevovalo zejména opakovanými útky ze zařízení a ztrátou zájmu o péči o dítě.

V současné době je nezletilá vedena v celostátním pátrání a péče o dítě byla svěřena jiné osobě. Tento vývoj ukazuje, že přestože nezletilá disponovala určitými rodičovskými kompetencemi, nebyla schopna dlouhodobě udržet stabilní životní situaci a zodpovědně naplňovat rodičovskou roli.

Příloha 3: Ukázka Charakteristiky č.7.(Dan) Nezkušené matky

Uvedení do kontextu a průběh pobytu v zařízení, přímo dle úryvku z Evixu:

Nezletilá byla nařízena ústavní výchova a byla převezena do jiného v době těhotenství. Termín porodu byl stanoven na konec března. Dne porodila v nemocnici dceru. Po ukončení hospitalizace byla spolu s dítětem převezena do školského zařízení a umístěna do výchovné skupiny pro nezletilé matky s dětmi. Péče o dítě probíhala za podpory zdravotní sestry a pedagogických pracovníků.

Od počátku pobytu byly v péči nezletilé o dítě zaznamenávány významné nedostatky. Přestože pracovníci zařízení přihlíželi k tomu, že mateřství představuje pro nezletilou novou a náročnou životní roli, nepodařilo se jí dostatečně motivovat ke zlepšení základních pečovatelských návyků. Některé projevy chování byly pracovníky zařízení vnímány jako potenciálně ohrožující pro zdravý vývoj dítěte.

Ze zápisů pracovníků vyplývá, že nezletilá opakovaně nedodržovala doporučení zdravotnického personálu. Například odmítala ukládat dítě do postýlky s monitorem dechu, při přípravě dětské stravy nesterilizovala kojenecké lahve podle doporučeného postupu a k přípravě stravy používala běžnou vodu z kohoutku. Dítě bylo opakovaně nedostatečně oblečené a nezletilá ho někdy držela nesprávným způsobem bez dostatečné opory hlavičky.

Dalším problémem bylo předávání péče o dítě jiným dívkám ve skupině a časté používání mobilního telefonu, kterému nezletilá věnovala větší pozornost než dítěti. Telefonovala i v nočních hodinách, čímž narušovala noční klid na výchovné skupině. Na upozornění pedagogických pracovníků reagovala často odmítavě, někdy i vulgárně. V nočních hodinách bylo také nutné nezletilou opakovaně budít, aby zajistila základní péči o dítě, například krmení a přebalování.

Z důvodu podezření na užívání návykových látek byl u nezletilé proveden drogový test, který byl pozitivní na THC. Následně byl domluven nástup na detoxifikační pobyt na Psychiatrické klinice Všeobecné fakultní nemocnice. Nezletilá s detoxifikací souhlasila a do zařízení nastoupila. V době její hospitalizace převzala péči o dítě její sestra.

Po ukončení detoxifikační léčby se nezletilá vrátila zpět do zařízení, kde jí byla nabídnuta další odborná podpora, například psychologická nebo etopedická pomoc a případně také spolupráce s externími odborníky z oblasti psychiatrie či adiktologie. Dcera nezletilé však i nadále zůstala v péči sestry.

V rámci řešení situace byla svolána případová konference na OSPOD. Nezletilá měla možnost navštěvovat rodinu během víkendových pobytů. První pobyt odmítla z důvodu obav z návratu do rodinného prostředí a dalších osobních důvodů. Další pobyt během letních prázdnin však absolvovala a po návratu uváděla, že by chtěla požádat o svěření dítěte zpět do své péče.

Její postoje však byly nestabilní a v dalších rozhovorech zvažovala, že dítě zůstane nadále v péči její sestry. Nezletilá je v současnosti v telefonickém kontaktu se svou rodinou, zejména se sestrou a rodiči. Otázka její schopnosti zajistit péči o dítě je předmětem odborného posouzení, které je obsaženo v aktuální psychologické zprávě.

Zařazení do bakalářky: Tento případ není součástí hlavního výzkumného souboru. Uvádím jej pouze jako ilustrační příklad situace, která se v praxi výchovných ústavů může objevit. V těchto případech je práce s rodičovskými kompetencemi výrazně limitována, protože dítě je svěřeno do péče jiné osoby a kontakt mezi matkou a dítětem je minimální.

Tyto situace zároveň ukazují, že ani odborná podpora zařízení nemůže vždy ovlivnit životní rozhodnutí nezletilých matek. Významnou roli zde hraje především osobní motivace a ochota dívek převzít odpovědnost za vlastní život a rodičovskou roli.